Anul XXIV Martie—Aprilie 1934 Nr. 3—4

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Director: Prof. NICOLAE COLAN

MARTORII ÎNVIERII

„...Noi toţi suntem martori..."
Fapte 2, 32

Dumnezeu îşi luminează din nou faţa sa peste noi. Ziua învierii Domnului a sosit şi toate inimile şi casele creştinilor s'au umplut de sfântă bucurie. Sunt şterse toate lacrimile şi s'au luminat toate privirile.

Toată făptura laudă şi toată suflarea se închină învierii Mântuitorului Hristos, căci *iată, prin cruce a venit bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm învierea lui, că răstignire* pentru noi *răbdând, cu moartea pe moarte a călcat.*

Cântarea Dumnezeului biruitor, *Hristos a-înviat,* răsună sărbătoreşte din gurile tuturor celor mântuiţi. Saltă acum şi se bucură Sionul Bisericii creştine, că a strălucit peste el mărirea Domnului.

Hristos a înviat se cântă şi un val de voie bună umple toată lumea.

Hristos a înviat,... Hristos a înviat,... Hristos a înviat,... se repetă şi se cântă mereu şi bucuria creşte şi se înalţă într'o lumină îngerească.

Hristos e viu. Hristos trăeşte. Hristos a înviat. Aceasta este cântarea veacurilor creştine, cântarea mântuirii noastre. Despre ea mărturiseşte cuvântul Sfintelor Scripturi, graiul prelung al celor două milenii de cultură şi civilizaţie creştină şi credinţa noastră neclintită.

Căci zis-a Domnul: *„...Imi veţi fi mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeia şi Samaria şi până la marginea pământului"* (Fapte 1, 8).

Primii martori ai învierii, cari au confirmat cu viaţa şi cu sângele lor profeţia lui Isus cel înviat, au fost apostolii. Incredinţaţi de înviere până în fundul inimei şi până în cele mai ascunse cute ale creerului, ei nu puteau să nu vestească în lume minunile pe cari le-au văzut şi cuvintele pe care le-au auzit din gura Lui: *„Noi nu putem să nu vorbim cele ce-am văzut şi am auzit“* (Fapte 4, 20).

Era cu neputinţă să tacă aceşti oameni, cari au trăit cu Isus trei ani şi ceva, iar după înviere l-au ascultat 40 de zile vorbindu-le despre tainele împărăţiei lui Dumnezeu şi învăţându-i să păzească şi să predice toate adevărurile pe cari le-a descoperit lor. El le-a luminat minţile ca să înţeleagă Scripturile, i-a încălzit, i-a purificat şi i-a întărit, încât *nu puteau* să nu strige de pe acoperişurile caselor adevărurile, cari pentru ei nu mai aveau nici cea mai mică umbră de îndoială. Când nu mai trăiau ei, ci Hristos trăia în toată fiinţa lor, era o imposibilitate fizică şi morală, să tacă, să se răcească sau să-şi potolească zelul de a vesti evanghelia vieţii şi a învierii. *„Pe acest Isus Dumnezeu l-a înviat şi noi toţi suntem martori“* (Fapte 2, 32). Aşa ştim, aşa credem, aşa cunoaştem şi noi nu putem mărturisi altfel.

Dela apostoli până astăzi, mărturiile învierii s'au înmulţit. Grăuntele de muştar a crescut într'un arbore uriaş, iar aluatul Evangheliei a dospit gândirea şi simţirea veacurilor. — Hristos este cunoscut, iubit şi adorat prin credinţă şi dragoste, până la marginea pământului.

Despre Mântuitorul şi învierea lui, în afară de creştinism şi de bisericile lui cari îşi înalţă turlele strălucitoare peste toată faţa pământului, — mărturiseşte năzuinţa neînduplecată a omului de a supravieţui şi de a se depăşi prin cultură şi creaţie de orice natură. Lupta neîncetată a omenirii de a-şi spori capitalul moral şi social, este tot o dovadă, că omul crede în continuitatea vieţii şi vrea să trăiască. S'a spus doar că a trăi înseamnă a supravieţui.

Viaţa şi moartea fără înviere este un haos.

Pământul peste care nu a trecut Hristos Mântuitorul şi Domnul, este un loc blestemat.

Neputinţa oamenilor de a distruge altarele şi Evanghelia lui

Hristos, confirmă puterea, divinitatea şi suveranitatea Lui, asupra vieţii şi a lumii.

Toate aceste concluzii mărturisesc despre înviere. Fără înviere toate sunt zadarnice. Şi munca şi odihna, şi suferinţa şi bucuria, şi cultura şi civilizaţia, şi naşterea şi viaţa şi moartea. Totul este zadarnic...

Dar departe de noi îndoiala. Hristos, Stăpânul nostru, este viu. A înviat dintre cei morţi şi nu mai moare. *Hristos este acelaş ieri şi azi şi în vecii vecilor* (Evrei 13, 8). Despre învierea lui mărturisesc patriarhii şi profeţii, apostolii şi martirii, — Biserica şi altarele ei, întreagă ştiinţa şi înţelepciunea şi toate artele şi îndeletnicirile omeneşti, cari au primit harul inspiraţiei din principiile eterne ale creştinismului. Chiar şi sfinţenia zilei de Paşti este o mărturie a învierii. O zi care revarsă în lume atâta prisos de bucurie, nu poate fi decât o zi sfântă. Şi aceasta sfinţenie predică pe Hristos şi învierea Lui.

Chemaţi suntem astăzi, ca şi noi să fim martori vii ai învierii. Martori prin credinţă şi prin nădejde. Martori prin devotament integral faţă de idealurile Bisericii. Martori prin intransigenţă morală, prin sfinţenia vieţii şi prin dragoste curată faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni. Martori prin idealism şi prin spirit de jertfă şi de propagandă.

Această mărturie o aşteaptă Hristos dela slugile sale *astăzi* şi dela toţi creştinii. Căci toţi suntem martorii Lui prin chemare, prin har şi prin făgăduinţa bunătăţilor ce vor să fie.

Să se preamărească deci numele Lui Dumnezeu între noi şi între toate neamurile pământului. Viaţa şi Scriptura Lui cea sfântă *să se arete în carnea noastră cea muritoare* (II Cor. 4, 11). El să trăiască în trupul şi în duhul nostru, iar imnul biruinţei sale care înfrânge timpul şi spaţiul, să cucerească toate inimile, ca toţi creştinii să guste bucuria învierii, toţi fraţii să se îmbrăţişeze cu sărutare sfântă şi toată lumea să I se mărturisească şi să *cânte* numele şi biruinţa Lui...

Hristos a înviat!

Pr. IL. V. FELEA

W. GUETTÉE

ESTE BISERICA ANGLICANĂ, CATOLICĂ?

(Urmare)

Iată articolul ei 25: „Tainele *pe cari le-a instituit Isus Hristos* nu sunt numai simboale şi semne ale mărturisirii creştinilor, ci sunt mai curând dovezi sigure şi asigurate şi semne eficace ale graţiei şi ale bunei voinţe alui Dumnezeu faţă de noi, prin care El îndeplineşte în mod văzut înlăuntrul nostru, şi prin care el nu numai dă viaţă, ci şi întăreşte şi confirmă credinţa pe care o avem într'ânsa".

Există *două* taine pe cari Domnul nostru Isus Hristos le-a instituit în Evanghelie, anume Botezul şi *Cina Domnului.*

„Aceste *cinci* taine, dupăcum se numesc în decomun, anume: Confirmaţia, Pocăinţa, Preoţia, Nunta şi Extrema ungere, *nu trebue a fi ţinute ca taine ale Evangheliei,* unele *fiind născute dintr'o imitare stricată a apostolilor,* altele fiind *stări de viaţă,* aprobate în Scripturi, însă *cari n'au totuşi natura tainelor,* precum o au *Botezul şi Cina Domnului, fiindcă ele n'au nici un semn vizibil, nici ceremonie pe care să o fi rânduit Dumnezeu.*

„Isus Hristos n'a instituit nici decum tainele pentru a fi privite şi pentru a nutri ochii, nici pentru a fi purtate încoace şi încolo, ci pentruca noi să ne împărtăşim cu ele în mod legitim. Şi numai în aceia cari le primesc cu vrednicie au ele eficacitate şi o lucrare mântuitoare; însă cât priveşte pe aceia cari le primesc cu nevrednicie, ei atrag asupra loru-şi osânda dupăcum spune sfântul Pavel.

Acest articol nu poate fi înţeles în toate dispoziţiile sale, decât tratându-se despre fiecare taină în particular. Se va convinge oricine din acest studiu, că expresiuni în aparenţă inofensive ascund doctrine anticatolice.

Să observăm mai întâi în mod general că Biserica anglicană:

1. Nu primeşte decât *două taine*, adecă, *două rituri* de origine divină;

2. Că în ochii ei celelalte cinci nu vin dela Isus Hristos;

3. Că printre cele cinci sunt unele pe cari ea le defaimă ca *pe nişte imitări corupte* ale apostolilor; că ea n'acceptă altele decât ca pe nişte *stări de viaţă*, *nunta* fără îndoială şi *preoţia*.

Studiind doctrina ei asupra fiecărei taine în particular, noi vom avea noţiuni exacte şi clare despre credinţele sale. Insă, de acum noi putem afirma că, despărţindu-se de toate Bisericile apostolice, cari au crezut în *şapte taine* sau *mistere* de origine divină, Biserica anglicană pierde orice drept la numele de catolică.

Nu ne putem îndoi că Biserica anglicană respinge absolut ca instituţii divine cele cinci taine, pe cari toate Bisericile apostolice le-au admis ca fiind aşezate de către autoritatea divină. *Articolele de religiune* citate în articolul nostru precedent sunt destul de clare. Acelora cari ar voi o dovadă în plus, noi le vom indica *Theophilus anglicanus* de Dr. C. Wordsworth, astăzi episcop de Lincoln, unul din cei mai puternici sprijinitori ai *Societăţii Anglo-Continentale*. Iată ceeace citim noi în această lucrare în capitolul I *despre Rânduieli şi Ceremonii*.

„Int. Sub terminii de Rândueli şi Ceremonii în înţelesul întrebuinţat aci, înţelegeţi *cele două taine creştine?*"

„Răsp. Nu, aceste două taine *au fost aşezate de Isus Hristos însuşi*, însă rânduelile şi ceremoniile despre cari vorbesc aci sunt *observanţe prescrise de autoritatea omenească* legitimă".

Este aşadar clar, că în afară de cele două taine a Botezului şi a Sfintei Cine, nu există pentru Biserica anglicană decât *Rândueli* cari emanează dela o autoritate omenească.

Doctrina Bisericei anglicane despre Botez este exactă. Semnul exterior al acestei taine este: „Apa în care persoana este botezată în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh". Darul care i se împărtăşeşte este de: „a muri păcatului şi de a-se renaşte dreptăţii, căci fiind după fire născuţi întrun păcat şi fii ai mâniei, noi suntem făcuţi prin

acest mijloc fii ai Darului". Acestea sunt cuvintele catehismului oficial.

In ce priveşte modul botezării Biserica anglicană primeşte deopotrivă de bune cufundarea şi stropirea. Ea nu vorbeşte de întreita cufundare.

Admitem bucuros că Botezul aşa cum este el prescris de către Biserica anglicană este valid. Totuşi ni-se va da voie să facem observarea că, pentru o Biserică care a avut pretenţia să se reformeze după tipul Bisericei primitive, libertatea pe care şi-o îngădue cu privire la modul administrării Botezului este uimitoare. Din moment ce ea ar primi cufundarea însemnează că ea n'ar găsi în aceasta inconvenientele semnalate de Biserica romană şi pe cari însaşi această Biserică nu le observase la ea vreme de douăsprezece sute de ani. Atunci pentruce nu se prescrie întoarcerea curat şi simplu la Botezul timpurilor apostolice? Intreita cufundare în numele celor trei persoane dumnezeeşti; cufundarea completă, care figurează atât de bine înmormântarea omului căzut, şi învierea lui întru Isus Hristos, n'au ele oare o semnificare destul de frumoasă pentruca o Biserică geloasă de-a se întoarce la practicile primitive, să le restabilească? Biserica anglicană şi-a nesocotit aşadară nesocotinţa ei, lăsând la o parte modul în care s'a săvârşit Botezul în decursul celor dintâi veacuri; vorbind de cufundare ca de un lucru indiferent şi punându-o pe aceeaşi linie cu stropirea pe care nu o folosiau, în Biserica primitivă decât pentru cei bolnavi. Se ştie cu toate acestea, că acest botez al *clinicilor* cum se zicea, nu da aceleaşi prerogative ca şi cel care era săvârşit prin cufundare, deşi lumea considera de creştini pe cei cari primiseră pe aceasta din urmă.

Reformatorii anglicani n'au ţinut deci întotdeauna seamă de doctrinele şi de rânduelile Bisericei primitive, deşi ei afirmă atât de des şi aşa de solemn că au făcut acest lucru.

Ei n'au ţinut seamă de acestea, în ceeace priveşte mirungerea.

Mai întâi de toate Biserica anglicană nu o consideră decât ca un simplu Rit stabilit de către autoritatea bisericească.

Asupra acestui punct, *ea nu este catolică.*

In al doilea rând Biserica anglicană, în loc să urmeze practica primitivă de-a da mirungerea împreună cu Botezul,

o separă de Botez, ca şi Biserica papistaşă, şi afirmă ca şi această Biserică, că singur episcopul poate să o administreze.

Era episcopul cel care o săvârşia la început pentrucă el era care săvârşia botezul; însă dupăce Biserica a devenit mai numeroasă, preoţii săvârşeau botezul şi mirungerea în acelaş timp.

Când Biserica papistaşă voi ca episcopul singur să dea mirungerea, ea nu se atinse de rugăciunile cari fuseseră în toate timpurile întrebuinţate pentru săvârşirea botezului, şi lăsă în ele rugăciunile mirungerii. Putem compara aceste rugăciuni cari sunt şi astăzi în ritualul roman, cu vechile formule ale mirungerii, publicate de dom Martène în savanta sa lucrare despre vechile Rândueli ale Bisericei, şi lumea se va convinge că sunt identice.

Putem conclude de aci că în Biserica papistaşă, preotul continuă a săvârşi mirungerea împreună cu botezul, deşi, în teorie, se admite, în această Biserică, că episcopul singur poate săvârşi mirungerea.

Biserica anglicană a modificat sub acest raport vechile Rituale anglicane, şi a eliminat din slujba botezului orice impunere a mânilor şi orice ungere.

Ea a eliminat ungerea confirmaţiunei. Acest Rit divin, care, ca *botez cu Duhul,* însoţeşte totdeauna *botezul cu apa,* a devenit pentru Biserica anglicană o simplă ceremonie bisericească când credincioşii vin să declare înaintea episcopului că ei repeţesc, ratifică şi confirmă angajamentele încheiate la botez. Episcopul le impune mânile rugând pe Dumnezeu să-i primească sub protecţiunea Sa, pentruca ei să crească în darurile Duhului Sfânt. El nu impune mânile dupăcum însuşi o spune, decât *pentru a asigura pe credincioşi, prin acest semn favoarea şi despre bunătatea gratuită alui Dumnezeu faţă de ei.*

Mirungerea nu este aşadar considerată de Biserica anglicană ca un Rit ce împrumută un dar oarecare, ci numai ca o ceremonie al cărei scop este de a edifica pe credincioşi şi de a-le aduce aminte angajamentele lor de creştini.

Biserica anglicană pretinde că această impunere a mânilor echivalează cu cea a apostolilor asupra noilor

botezați. Sfânta Scriptură nu spune ea oare că *prin impunerea mânilor* apostolii *conferiră pe Duhul Sfânt?* Această impunere a mânilor nu era așadar o simplă ceremonie, ci *o taină dumnezeească.* O ceremonie inventată de oameni nu poate produce rezultatul pe care Sfânta Scriptură îl atribue punerii mânilor din partea apostolilor. Biserica primitivă a admis întotdeauna că acest rezultat s'a obținut de următorii apostolilor tot așa de bine ca și de înșiși apostolii.

Fiindcă în *Faptele apostolilor* nu e vorba decât de *impunerea mânilor,* urmează că numai se impuneau mânile pentru conferirea Duhului sfânt? Biserica anglicană așa a crezut și ea a respins orice fel de ungere cu untdelemn sfințit.

Dr. Cosin, episcop de Durhan, vorbind despre confirmațiune, zice foarte rotund: „Confirmațiunea este dată de către episcop simplu prin rugăciune și impunerea mânilor, *fără nici una din tainele cari,* **în timpurile acestea mai de pe urmă** *au fost zadarnic imaginate de către niște* **oameni superstițioși".**[1]

Autorul lui *Theophilus anglicanus* a alunecat asupra acestei chestiuni.

Mărturisirea lui Cosin e deajuns pentru a face să se înțeleagă că *ungerea* a fost clasificată de reformatorii anglicani printre lucrurile pe cari le țin emanate *dintr'o imitare stricată a apostolilor.* Cosin nu vrea ca aceasta să fie o imitare de origine atât de veche, ci *o invențiune modernă a superstiției.* Cosin și înaintașii săi în teologia anglicană s'au înșelat.

Mai întâi de toate ungerile cu untdelemn sfințit datează de foarte multă vreme; anglicanii cari pretind că citesc Biblia cu atâta atențiune, ar fi putut afla dovezi despre ele în *Eșirea, Leviticul* și *Numerii* lui Moise.

Biserica primitivă și apostolică care respecta Vechiul Testament și cu tot dreptul nu va fi continuat ungerea sfântă în anumite din tainele sale? Sfântul Apostol Ioan afirmă acest lucru și vorbește despre ungere ca venind dela cel

[1] Lucrarea lui I. Cosin a fost editată în franțuzește de *Societatea Anglo-Continentală.*

Sfânt, dela Dumnezeu, credincioşilor; el afirmă că ea a fost instituită de Hristos, şi că această ungere avea puterea de a-i instrui adevărul, cu alte cuvinte de a-le împărtăşi Duhul adevărului, ceeace este acelaş lucru (I Ioan II 20, 27). Sfânta Scriptură menţionează aşadar ungerea în termenii pe cari Biserica primitivă i-a păstrat, şi cari au dăinuit în Bisericile Apostolice. Noi am putea face multă erudiţie asupra acestui subiect. Să ne mulţumim pentru moment să îndrumăm la a treia din catihezele Sfântului Ciril din Ierusalim pe aceia cari ar fi ispitiţi să considere ungerea ca o *invenţiune modernă a unor oameni superstiţioşi.*

Dacă reformatorii anglicani s'ar fi mulţumit să înveţe că impunerea mânilor este semnul exterior al darului care se aşează peste cei confirmaţi; că ungerea nu este decât un rit accesoric şi figurativ, am fi putut să-i lăsăm să facă scholastică după bunul lor plac; însă ceeace ei nu puteau să facă în mod legiuit, era: 1. Să elimineze mirungerea din numărul tainelor în ciuda Sfintei Scripturi şi a celui mai vechiu învăţământ al bisericei primitive; 2. De-a respinge ca pe o superstiţie un rit prescris de Dumnezeu în Vechiul Testament şi păstrat de Apostoli în cel Nou după porunca lui Hristos, care le-a propoveduit *tot* ceeace trebuiau ei să ştie şi să practice.

Lucrând în chipul acesta, Biserica anglicană nu numai că a rupt *tradiţia catolică* şi apostolică, ci ea a dispreţuit Sfânta Scriptură pe care o proclamă singura ei regulă de credinţă.

Doctrina ei asupra mirungerii dovedeşte aşadar că ea *nu este catolică;* că ea a rupt cu tradiţiile apostolice; că ea nu ţine seamă de Scriptură decât atunci când îi convine ei.

V.

Pocăinţa, considerată ca instituţie divină şi ca *taină sau sacrament,* de toate Bisericile apostolice ale Răsăritului şi ale Apusului nu este barem menţionată în *Cartea de rugăciuni,* sau ritualul Bisericei anglicane.

Este adevărat că, în taina cuminecării episcopul sau preotul înştinţează pe credincioşii cari voesc să se cuminece,

să se umilească înaintea lui Dumnezeu, să-i facă mărturisirea păcatelor lor, după aceea el face o rugăciune în care cere ca Dumnezeu să-i ierte.

Evident, nu se tractează în toate acestea de o instituţiune divină sau de o *taină* din rit divin, ci de bune simţeminte de căinţă. Biserica anglicană nu primeşte pocăinţa decât ca un simţământ de căinţă; ea respinge instituţiunea divină în virtutea căreia episcopul sau preotul desleagă sau leagă păcatele, după dispoziţiile penitentului.

Este totuşi evident că Isus Hristos a dat Apostolilor săi o putere supranaturală pentru deslegarea sau ţinerea păcatelor când a grăit lor: „Primiţi Duhul Sfânt; cărora veţi deslega păcatele, deslegate vor fi; cărora le veţi ţinea, ţinute vor fi“. El îl învesti cu o autoritate specială pe care ei trebuiau să o exercite în numele Duhului Sfânt care le fusese împărtăşit.

Biserica primitivă a crezut că autoritatea dată apostolilor trecuse împreună cu preoţia legitimă asupra următorilor lor. Toate bisericile cari datează din primele veacuri au păstrat şi menţinut această doctrină, şi au văzut în folosirea acestei autorităţi o taină divină în virtutea căreia păcatele sunt ţinute sau deslegate.

De vreme ce puterea de a deslega şi de a reţinea păcatele a fost dată păstorilor Bisericei, este limpede că ei n'au putut să o folosească decât cu ajutorul unei taine divine, căci Dumnezeu singur poate într'adevăr să ierte şi să reţină păcatele, şi păstorii Bisericei nu pot folosi puterea care le-a fost încredinţată decât în numele lui Dumnezeu, adecă, întrebuinţând o taină sfântă cu ajutorul căreia Dumnezeu lucrează prin slujba lor. Biserica anglicană tăgăduind că aşa ar sta lucrul, nu ţine seamă nici de sfânta Scriptură, nici de tradiţiile Bisericei primitive.

Cei cari au studiat câtuşi de puţin canoanele Bisericii primitive ştiu: 1. Că se revine în ele neîntrerupt asupra penitenţelor de îndeplinit pentru anumite păcate înainte de a obţine deslegarea; 2. Că episcopul şi preotul exercita o adevărată autoritate dând această deslegare păcătoşilor, cari au făcut din destul penitenţelor, refuzând-o acelora, cari n'au satisfăcut lor; 3. Că această autoritate se folosea într'un mod solemn şi cu ajutorul unor formule sacre, în

care puterea dumnezeiască, care se exercita, era perfect şi lămurit exprimată.

Biserica anglicană a înlăturat şi autoritatea, în virtutea căreia păcatele sunt deslegate sau ţinute şi formulele sacre, prin cari se exercita această autoritate. Sub raportul pocăinţii ea este pur şi simplu *protestantă;* ea a rupt cu tradiţiile catolice, cari au menţinut înţelesul exact al cuvintelor lui Isus Hristos, dând păstorilor Bisericii Sale o putere pe care ei trebuiau să o folosească în numele Duhului Sfânt, pe care li l-a comunicat în acest scop. Aceasta este o nouă dovadă despre uşurinţa cu care au făcut reformatorii anglicani interpretări fanteziste şi necatolice Sfintelor Scripturi.

Cu toate că Biserica anglicană primeşte Sfânta Cină ca o taină, ea n'a păstrat asupra acestei taine doctrina catolică. Putem aşadar susţine că ea respinge această taină, fiindcă nu o primeşte aşa, cum a fost ea statorită, aşa, precum a menţinut-o Biserica primitivă, aşa, cum o posed până în zilele noastre Bisericile de origine apostolică.

Dispute nesfârşite au avut loc şi continuă încă între catolicii romani şi protestanţi cu privire la Euharistie. Atât unii cât şi alţii au părăsit doctrina primitivă. Subt pretext de protestare împotriva erorilor lui Beranger, Biserica romană din evul-mediu a căzut într'un adevărat materialism euharistic. Ea a crezut şi crede încă în prezenţa reală, şi cu tot dreptul; ea crede, că elementele sacramentale, adecă pânea şi vinul, în mod real devin într'adevăr şi în mod substanţial trupul şi sângele lui Hristos, prin consacrarea şi puterea Duhului Sfânt; ea crede că elementele euharistice rămân *pentru simţurile noastre* ceeace ele erau mai înainte; dar, cu toate că mărturisind această doctrină din urmă, ea se conduce faţă de aceste elemente, ca şi când ele ar fi *pentru simţurile noastre* trupul şi sângele lui Hristos. De aci expunerile solemne ale pânei euharistice; procesiunile, în cari lumea o poartă în triumf; de aci chiar o mulţime de rubrici, în cari se presupune că pânea şi vinul sfinţite sunt, *chiar pentru simţurile noastre,* Hristos însuşi. Iată ceeace numim noi *materialismul* euharistic al Bisericii romane.

(Va urma) I. BELEUŢA

FILOSOFIA RELIGIEI

„Revista de filosofie", volumul XVII. 1932, dedicat dlui profesor C. Rădulescu-Motru, cuprinde şi importantul studiu intitulat „Filosofia Religiei" de M. Uţă.

Trebue să accentuez din capul locului, că este un merit nediscutat al dlui M. Uţă de a îndruma prin studiul său interesul asupra acestui ram al filosofiei, care până acum a fost cam neglijat de cugetarea românească. Necesitatea filosofiei religioase ni se impune în veacul nostru în mod mai categoric ca oricând. Setea religioasă din zilele noastre ne impune o sfântă datorie să ne coborâm în adâncul fiinţei religiei, să studiem — aşa cum cere mintea omului modern — acele principii pe cari se bazează îndreptăţirea şi necesitatea religiei în general, precum şi necesitatea şi adeveritatea religiei creştine în special.

Filosofia are motive îndeajuns, ca să-şi îndrepteze întreaga ei atenţie asupra acestui important fenomen istoric şi psihologic care este religia, cercetându-i temelia şi fiinţa fiindcă religia nu este nu numai un factor istoric sau psihologic, ci şi cel mai important factor al culturii omeneşti.

Sub titlul foarte general de „Filosofia Religiei" — autorul încearcă să dea o explicare a fenomenului religios în spiritul lui August Sabatier, pe temelie istorică şi psihologică. In partea primă cercetează religia, aşa cum apare ea în istorie începând cu popoarele primitive şi insistând cu preferinţă asupra religiei iudeo-creştine; iar în partea a doua o cercetează din punct de vedere psihologic.

Dl M. Uţă greşeşte însă atunci, când susţine că: „afirmaţia poetului latin „frica a dat naştere zeilor" cuprinde un mare adevăr. Dacă religia apare în conştiinţa omului ca o reacţiune la impresia pe care a produs-o asupra sa deslănţuirea forţelor naturii şi anume — cum spune D-sa — ca o „profundă desnădejde", cu greu va putea explica mintea noastră, cum se transformă în sufletul omului sentimentul desnădejdii în acela al încrederii în bunătatea forţelor supranaturale.

Rămâne deci paradoxală afirmarea, că „frica devine izvorul vieţii religioase numai dupăce este fecundată în încrederea în bunătatea forţelor supranaturale" (pg. 477).

Religia nu este produsă de frică, pentrucă atunci n'ar mai exista azi, când aproape a încetat frica de natură. Religia nu este produsă de nici un alt sentiment parţial, ci de o trăire intensă, de o simţire a unei puteri ce este cu totul altfel (Rud. Otto: „Das ganz andere") şi dincolo de toată lumea, a unei puteri ce se află la temelia realităţii întregi: „Tatăl şi Făcătorul tuturor celor văzute şi nevăzute". Această „trăire" sau simţire se uneşte apoi cu tot felul de sentimente şi se concretizează — neadecvat — în diferite expresii.

Autorul nu este în clar cu conţinutul adevărat al noţiunilor „biserică", „ierarhie", „tradiţie"; altcum nu ar face afirmări ca acestea: „Epoca entuziastă a creştinismului este cea primitivă, când nu există biserică" (pag, 514); sau „Tot ce aparţine Bisericii este trecător ca fapta omenească, este imobilizat, este greoi ca orice realizare temporală, este satanic ca orice acţiune politică" (pg. 515).

Dl Uţă cunoaşte unilateral numai păcatele bisericii catolice şi de aci vrea să tragă concluzii valabile pentru întreaga Biserică; dsa, fiindcă nu a *„trăit"* în ea, nu cunoaşte îndeajuns acea *comunitate sfântă* despre care vorbeşte Sfântul Apostol Pavel primilor crestini zicând: „Iar voi sunteţi trupul lui Hristos şi mădulări din parte" (I Cor. 12 29); „Şi El este capul trupului Bisericii" (Colos. I 18). Deci există Biserică în primele veacuri creştine şi ea este trupul tainic şi veşnic viu al lui Hristos; prin urmare nu poate fi nici „trecător ca fapta omenească", nici „greoi ca orice realizare temporală", sau chiar „satanic ca orice acţiune politică".

Pentruca să-şi câştige o claritate asupra noţiunilor „Biserică, tradiţie, autoritate bisericească", l-aş sfătui să citească Sf. Scriptură, câteva opere ale sfinţilor Părinţi, sau cel puţin „Ortodoxia" de S. Bulgakoff, frumoasa carte de o profundă filosofie religioasă creştină şi va vedea în lumina cuvenită Biserica şi tot ce aparţine Bisericii adevărate.

Autorul greşeşte când la pag. 514 afirmă, că „Biserica este improprie desăvârşirii personalităţii. Educaţia făcută în spiritul bisericii, după metodele şi scopurile sale n'a format niciodată personalităţi religioase prea puternice". — Dar

cunoaşte cineva personalităţi religioase mai puternice decât Sfinţii Părinţi? Şi aceste personalităţi covârşitoare în umbra cărora dispar marile figuri ale istoriei politice — cine le-a format, dacă nu Biserica dreptmăritoare? Chiar şi personalităţile mari ale neamului nostru (Stefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu etc.) cine le-a format, dacă nu Biserica strămoşească?

Insă nu-i nevoie nici de aceste argumente, pentrucă mai târziu la pag. 517 autorul se desminte spunând, că: „Dealungul secolelor, sub formele greoaie ale autorităţii eclesiastice... galeria de personalităţi religioase, de asceţi şi de sfinţi este nesfârşită".

La pag. 518 spune, că „Isus, profeţii şi marile personalităţi religioase n'au cunoscut biserica, n'au simţit nevoia să se înglobeze în vre-o comunitate religioasă"...

Dacă autorul ar cunoaşte viaţa lui Isus — nu mai vorbesc de a prorocilor sau a marilor personalităţi creştine — ar şti că Isus cunoştea şi cinstea Biserica părinţilor săi, mergea la Ierusalim la biserică, de când era copilaş de 12 ani, „a cunoscut prin urmare Biserica, a fost înglobat într'o comunitate religioasă", a respectat legea Bisericii: „N'am venit să stric legea ci să o împlinesc".

Ura autorului faţă de Biserică rezultă din cunoaşterea unilaterală a acestei instituţii divine, pe care o consideră esclusivistă, înapoiată, anchilozată într'un sistem de organizaţie nepotrivit spiritului modern, duşmană ştiinţei, progresului şi libertăţii. Dsa nu ştie că adevărata Biserică a lui Hristos a acordat totdeauna libertate deplină fiilor săi, că ea „n'a ars pe rug ştiinţa nimănui" (Dr. N. Bălan, Mitropolitul Ardealului), n'a stat nicicând în calea progresului, că ea a realizat cea mai desăvârşită comunitate spirituală străbătută de spiritul adevărat al lui Hristos, comunitate, în sânul căreia a primit în toată vremea cea mai desăvârşită soluţie problema grea a individualismului religios.

Aceste constatări le confirmă între altele o serie de lucrări contimporane, cum sunt: „Biserica în mijlocul frământărilor de azi" de Dr. N. Bălan, Mitropolitul Ardealului; „Östliches Cristentum", Fr. Ehrenberg; „Ortodoxia" de Sergiu Bulgakoff; „Die Philosophie des Freien geistes" de N. Berdeaev. Iată ce spune de exemplu acesta din urmă despre

Biserică, la pag. 377: „Biserica este o rânduială a dragostei şi a libertăţii, o unitate a dragostei şi a libertăţii". „Sufletul nou poate primi numai creştinismul spiritului liber, pentrucă robia spirituală, silnicia spiritului, tiranizarea lui aparţin împărăţiei lui antichrist" (Ibid. pag. 184).

Autorul nu ştie ce este Biserica adevărată a lui Hristos şi nu o va cunoaşte până când nu va *trăi* în ea ca „mădular viu al trupului tainic al lui Hristos", precum zice marele filosof rus N. Berdeaev în opul citat: „Biserica nu poate fi cunoscută şi înţeleasă de dinafară; ea nu poate fi definită în mod raţional, nici pricepută de mintea omenească. Omul trebue să *trăiască* în Biserică".

Viaţa în Biserică, experienţa nemijlocită va dovedi orcui, că Biserica adevărată a lui Hristos nu stă în contrazicere cu religia, nu s'a îndepărtat de ea (pag. 514), nu suprimă putinţa unei religiosităţi personale mai adânci decât a masei obişnuite, pentrucă „viaţa în Biserică este viaţa în Hristos" (S. Bulgakoff: „Ceriul pe pământ"). Iar pentru cei incapabili de o tenziune în viaţa spirituală, pentru superficiali, opaci, Biserica împlineşte rolul de a-i îndemna neîncetat să se înalţe spre ideal, de a le coborî la înţelegerea lor cele spirituale. Precum s'a coborât Isus-Dumnezeu din transcendenţa Sa pentru a se face cunoscut oamenilor, aducând astfel o jertfă, aşa face şi Biserica Lui. Se coboară, se prezintă în forme mai grosolane numai pentru a servi oamenilor neputincioşi. O face aceasta din iubire. Din iubire trebue să rămână şi naturile mai superioare, cu o viaţă religioasă mai înaltă, în legătură cu cei mai nevoiaşi, în Biserică. Să jertfească din plăcerea lor, să coboare din înălţimea lor aristocratică pentru a ridica pe cei de jos. Biserica este comunitatea iubirii, este trupul umilit al Domnului, continuând umilinţa Lui.

Principiul dragostei creştine, aplicat aşa cum cere adevărata Biserică a lui Hristos, a dat pentru toată vremea cea mai potrivită *soluţie individualismului religios,* dela care, după părerea autorului, depinde viitorul creştinismului. „Ci adevăraţi fiind întru dragoste, să creştem întru El, care este capul, Hristos... după lucrarea măsurată fiecărui mădular" (Efes. IV 15—16).

Prof. Dr. NICOLAE TERCHILĂ

B. VÂŞESLAVŢEV

ÎNSEMNĂTATEA INIMII ÎN RELIGIE

(Urmare şi fine)

Noi vedem acum că contactul mistic cu Dumnezeu în mistica hindusă este ceva cu totul deosebit. Nu e dragostea creştină, care uneşte adâncul inimii cu adâncul Dumnezeirii. Aci nu e Dumnezeu şi nu e om, nici raportul indicat de Dumnezeu-Omul şi de Fiul lui Dumnezeu, nu e nici dragostea ca armonizare a celor opuse (coincidentia oppositorum), pentrucă nu există cei cari să stea unul în faţa altuia: Tată şi Fiu. Aci e o identitate nedistinctă.

Vederea acestei identităţi nu e dragoste, nu e gravitaţie, atracţiune, închinare; e o tihnă fericită în indiferenţă. De aceea „inima" în mistica hindusă are alt înţeles: ea indică numai lumea interioară, centrul ascuns, inima atmanului în toate, dar fără nici o culoare *emoţională, erotică, pasională*, inevitabilă în inima creştină care se transfigurează nu în identitatea unisonului, ci în armonia tonurilor deosebite şi unite.

* * *

In evanghelie se spune foarte clar că inima este organul religiei, organul cu ajutorul căruia contemplăm Dumnezeirea: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu".

Iar pe Hristos nu-l primeşte nimenea altfel, decât prin mijlocirea inimii: „Prin credinţă se sălăşlueşte Hristos în inimile noastre" (Ef. 3, 17).

Fericitul Serafim, unul dintre sfinţii cei mai caracteristici pentru ortodoxia rusă, a determinat pe Dumnezeu astfel: „Dumnezeu este focul care încălzeşte inima şi rărunchii". Iată şi un cuvânt al sfântului Serafim, care se referă la însemnătatea inimii:

„Dumnezeu intră în inima plină de iubire către Dumnezeu şi aproapele, căci ea este tronul în care îi place Lui

să şadă şi în care se arată în plenitudinea slavei Lui cereşti. Fiule, dă-mi mie inima ta şi toate celelalte ţi le voi da ţie, pentrucă în inima omenească este împărăţia dumnezeească" (Convorbirea cu Motovilov).

Inima, ca organ al percepţiunii religioase, trebue deosebită de suflet, minte, spirit, de conştiinţă în general. Ea e mai adâncă şi aşa zicând mai centrală decât centrul psihologic al conştiinţii. Inima este centrul nu numai al conştiinţii, ci şi al inconştientului, nu numai al sufletului, ci şi al spiritului, nu numai al spiritului, ci şi al trupului, nu numai a ceeace este accesibil minţii, ci şi a ceeace este inaccesibil; cu un cuvânt, ea este centrul absolut.

Insuşirea deosebit de caracteristică a creştinismului răsăritean constă în aceea că pentru el mintea, intelectul, raţiunea nu e niciodată ultima temelie, fundamentul vieţii; cugetarea raţională asupra lui Dumnezeu nu se ţine de experienţa autentic religioasă. Părinţii răsăriteni ai Bisericii şi stareţii ruşi dau acest indiciu pentru experienţa autentic religioasă: „mintea trebue să stea în inimă". Un stareţ spunea despre omul contimporan: „Iată în el mintea, şi iată inima, iar între ele un zid de piatră". Acest zid face imposibilă adevărata viaţă religioasă. Europeanul învăţat ştie multe, cunoaşte adeseori şi Biblia, cunoaşte mistica, teologia şi ocultismul. Dar totul e numai cunoaştere, numai curiozitate. Totalitatea cunoştinţelor stă separat şi cu totul separată, separată printr'un zid trăeşte inima, care şi-a perdut marea ei însemnătate, aceea de a fi centru, dreptul ei de-a fi fundamentul tuturor. Mintea nu stă în inimă; stă separat, nu e încălzită de căldura inimii. Toată civilizaţia aceasta nereligioasă vrea să răpească inimii poziţia ei centrală şi să dea această poziţie minţii, ştiinţii, cunoaşterii. In acest sens rămâne profetic pentru tot intelectualismul mai nou cuvântul lui Leonardo da Vinci: „Iubirea mare este fiica cunoaşterii mari". Noi creştinii răsăriteni putem spune chiar viceversa: „Cunoaşterea mare este fiica iubirii mari". In aceasta noi păstrăm tradiţia cea mai bună a elenismului, pe cea însuşită de creştinismul răsăritean, numai răsăritean, păstrăm învăţătura platonică despre Eros, primită de toţi învăţătorii Bisericii noastre, începând cu Dionisie Areopagitul şi cu Maxim Mărturisitorul. Sfântul Serafim

zice: „pentru a vedea lumina lui Hristos, trebue să-ţi cufunzi mintea în interiorul inimii, mintea trebue „să zăbovească în inimă". „Atunci străluceşte lumina lui Hristos, umplând de lumină cămara sufletului cu razele ei dumnezeeşti". „Această lumină este în acelaş timp şi viaţă". „Când omul vede lăuntric lumina veşnică, atunci mintea este curată şi nu are în ea nici o reprezentare de-a simţurilor, ci întreagă e adâncită în contemplarea bunătăţii necreate, încetează tot ce-i al simţurilor, nu vrea să se privească nici pe sine, ci doreşte să se cufunde în inima lumii, numai să nu fie lipsită de această fericire adevărată". Numai pe această cale poate omul vedea *„frumuseţea necreată"*, care este ceva ce poate fi simţit cu inima, dar nu se poate exprima în noţiuni raţionale, ca orice frumuseţe în general. Iată cum vorbeşte mai departe sfântul Serafim: „Semnul sufletului cuvântător se arată când omul îşi cufundă mintea în interiorul său şi are activitate în inima sa. Atunci harul dumnezeesc îl adumbreşte şi el petrece *în ordinea păcii"*...

Această „ordine a păcii" este armonia cerească, simţirea unirii finale, pe care o experiază toţi misticii. Ea nu se lasă exprimată în noţiuni, cum nu se lasă muzica. Despre această armonie apostolul Pavel zice:

„Şi pacea lui Dumnezeu, care-i mai sus de orice minte, va păzi inimile noastre"... (Filip. 4, 7).

Frumuseţea necreată, pacea dumnezeească, armonia cerească se primesc cu „inima"; ea par'că aude „armonia sferelor cereşti".

Dacă trebue să lămurim şi mai mult prin ce simţ se percepe acea frumuseţe, trebue să spunem: prin simţul iubirii: cine nu iubeşte frumuseţea, nu sesizează frumuseţea; cine nu iubeşte muzica, nu percepe muzica; cine nu iubeşte înţelepciunea, nu primeşte înţelepciune; şi însaşi filosofia nu e altceva decât iubirea de înţelepciune şi cum în adâncul oricărei înţelepciuni zace ca ultimă taină dumnezeirea, orice filosofie adâncă duce la religie: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău". Mai întâi de toate aşadar *cu inima,* şi abia după aceea cu sufletul şi cu cugetarea.

Intâlnirea mistică cu dumnezeirea, cunoaşterea tainelor dumnezeeşti, în cari sunt ascunse comorile înţelepciunii şi

ale cunoştinţii (sofia şi gnoza), e posibilă, după cuvântul apostolului Pavel, numai prin mijlocirea „inimilor unite în iubire". In aceasta vede apostolul sensul luptei lui, ultimul ţel al propovăduirii lui:

„Ca să se mângăie inimile lor, unite în iubire, pentru toată bogăţia desăvârşitei înţelegeri, pentru cunoaşterea tainei lui Dumnezeu şi Tatăl lui Hristos, în care sunt ascunse visteriile înţelepciunii şi ştiinţii" (Col. 2, 3).

In chipul acesta, „visteriile înţelepciunii şi ştiinţii" se obţin nu prin gnoza minţii reci, suspendate, ci prin mintea ce şade în inimă, prin centrul-inimă care are atingere cu misterele lui Dumnezeu-Tatăl. Iar această pătrundere se realizează nu individual, nu în izolarea semeaţă a raţiunii filosofice, ci *soborniceşte,* „prin inimile unite în iubire", unite pentru pătrunderea tainelor, pentru căutarea visteriilor înţelepciunii, unite prin Erosul Sofiei.

Iată ultima şi hotărâtoarea dovadă în favorul simbolului inimă: inima este centrul iubirii, iar iubirea este expresia fiinţii celei mai adânci a personalităţii. Noi iubim nu prin minte şi nici prin cunoaştere, ci prin inimă; chiar această minte şi această cunoaştere noi o iubim prin inimă. Noi trebue să ne dăruim din toată inima acelui lucru pe care vrem să-l obţinem pentru ceva. Valorile, visteriile sufletului, noi le primim prin inimă: „unde este comoara, acolo e inima voastră". Personalitatea, la urma urmelor, se determină prin aceea că iubeşte şi urăşte. Centrul cel mai adânc al personalităţii este iubirea, Erosul, adecă năzuinţa, gravitaţia, avântul; nu rămânerea în loc, nu quietismul, nu contemplaţia rece, intelectuală.

Aci rezidă al doilea moment mai important, care determină adânca opoziţie între mistica europeană şi cea asiatică, între creştinism şi hinduism: acolo Erosul trebue stins, pentrucă el este setea de viaţă, izvorul suferinţii, „trişna"; acolo iubirea nu este valoarea cea mai înaltă şi ultimă; acolo centrul cel mai înalt al personalităţii este ochiul rece, înafară de toate înclinaţiile; acolo iubirea este ceva trecător, ce trebue să rămână în urmă. Cu totul altfel e în creştinism; aci iubirea nu e numai „tare ca moartea" (expresie din Vechiul Testament), ci chiar mai tare ca moartea; iubirea este izvorul şi zălogul nemuririi, pentrucă ea urăşte moartea

şi distrugerea şi, la urma urmelor, iubeşte numai ceeace-i veşnic şi neperitor. Iubirea doreşte viaţă veşnică acelui lucru pe care-l iubeşte, ea este „afectul existenţii". Iată de ce a putut spune apostolul Pavel în remarcabilul său imn al iubirii, că „iubirea niciodată nu încetează, deşi prorociile se vor desfiinţa, şi limbile vor amuţi, şi ştiinţa se va sfârşi". Iubirea nu încetează de aceea pentrucă ea este năzuinţă spre ceeace-i desăvârşit, absolut, veşnic; ea este însaşi experierea veşnicei desăvârşiri. Tot ce-i trecător se poate suprima, dar ceeace-i veşnic şi desăvârşit nu se poate suprima.

Această notă deosebitoare e strâns legată de prima, indicată mai înainte (deosebirea între *coincidentia oppositorum* şi indifferentia oppositorum): iubirea, ca gravitaţie şi năzuinţă, iubirea — Erosul are lipsă neapărat de *deosebiri*, (eu şi tu, Tatăl şi Fiul; finit şi infinit, desăvârşit şi nedesăvârşit), iubirea se opune *nedeosebirii;* dacă nu e deosebire, nu e iubire (precum, de altfel, nu e nici ură). Simplificând putem spune că hinduismul încă dă mântuirea, scăparea de suferinţă, izbăvirea de rău, dar numai cu preţul *nedeosebirii*, nu cu cel al dragostei creatoare — aci stă deosebirea lui de creştinism. In fiinţa existenţii nu există *deosebiri*, nu există multe chipuri, mulţimea de chipuri e iluzorie, există numai identitatea centrului unic (Atman—Brahman, puruşa); pe cine poate iubi acest centru? spre cine şi spre ce poate gravita? Să cugetăm la legea gravitaţiei în lumea trupească — spaţială; ea poate servi simbol iubirii în lumea spirituală. Ce s'ar alege de gravitaţie când s'ar nimici toate centrele, afară de unicul centru de greutate? Evident că „gravitatea" ar dispărea, căci ea are lipsă cel puţin de două centre. Exact la fel dispare „gravitaţia" iubirii într'o contemplaţie rece a centralităţii suspendate a propriului Eu care nu are un alter-ego şi de aceea nu poate avea „amic", „tată", „fiu" şi „frate" (cari să aibă o însemnătate veşnică, nu una vremelnică şi trecătoare, de apariţie iluzorică).

Există şi în mistica hindusă o năzuinţă, o pornire, o gravitaţie sui-generis spre acest centru suspendat (Brahman—Atman); există un Eros hindus. Şi astfel ni se pot opune. De fapt, remarcabila piesă a lui Tagore: „Impăratul cămării întunecoase" reprezintă o astfel de întrupare a Erosului

hindus: toate nădejdile, toate căile vieţii nizuesc spre acest „împărat" nevăzut, tainic. El atrage spre sine pe înţelepţi şi neştiutori, pe mari şi mici. Şi totuşi cât e de deosebit acest Eros hindus de cel elino-creştin?

Acesta nu e un Eros creator, ci unul suspendat; nu e un Eros care „naşte în frumuseţe", ci unul care fuge de naştere. Nu e nizuinţa după întrupare, ci nizuinţa de-a scăpa din întrupare. Nu simţirea iubitoare, ci dimpotrivă, anestezia.

„Puruşa" (subiectul) îşi întoarce privirea şi „Pracriti" (natura, obiectul) îşi întrerupe jocul: baletista se duce când nu mai sunt privitori (Sankele). Maja dispare pentru cel suspendat (Vedanta).

Dar aceasta nu mai e Eros, ci stingerea Erosului, tocmai opusul lui: nizuinţa spre a nu mai nizui. Ioga este „încordare", dar încordare negativă: tendinţa de-a suprima respiraţia, de-a suprima bătaia inimii, de-a suprima ritmul vieţii (arta de-a muri pentru un timp a fachirilor). Mistica hindusă nu e erotică, e antierotică, pentru ea Erosul este un rău şi izvor de suferinţe (Trişna). Ea nu cunoaşte cu adevărat Erosul care sublimează, iubirea divino-omenească creştină care îndumnezeeşte.

Chiar nici Platon n'a cunoscut acest Eros, ci numai l-a presimţit. Erosul lui deţine o poziţie ce se clatină între creştinism şi hinduism, între întrupare şi fugă de întrupare. Aceasta se arată foarte clar la neoplatnici, în special la Plotin. Erosul lor tinde spre izolare, în direcţie cu totul opusă celei a Sf. Pavel, Dionisie Aeropagitul şi Maxim Mărturisitorul.

Iată de ce în hinduism fiinţa adevărată a Eului, „omul ascuns al inimii" nu e Erosul, nu e iubirea. Acest centru este indiferent, nestrădalnic, nedinamic, nu gravitează, este „un câmp care priveşte", e inactiv, e dincolo de orice activitate, dincolo de bine şi de rău, pentrucă e dincolo de orice opoziţie şi deosebire. Fiinţa Eului nu este gravitaţia (Erosul), pentrucă gravitaţia este opoziţie, este ieşire din sine şi trecere spre altul; adevărata identitate în hinduism este întoarcerea în sine, încetarea deosebirilor, şi prin urmare, încetarea tuturor potenţelor.

Că iubirea este esenţa veritabilă a personalităţii, că fără iubire personalitatea nu trăeşte, ci moare, aceasta este ideea

fundamentală a creştinismului. Omul „fără inimă", este un om cu o jumătate de viaţă. Pierderea culturii inimii în viaţa contimporană este o pierdere a puterii de viaţă, existenţa noastră se transformă într'o moarte treptată, într'o secare continuă, într'un fel de scleroză a inimii, de care e atinsă toată civilizaţia contemporană. De aceea viaţa ei samănă atât de mult cu moartea, veselia ei samănă atât de mult cu plictiseala; întreagă simte o tristeţe nevindecabilă, ce răsună constant în toată literatura ultimului veac. Simţul golului, simţul nimicniciei provine de acolo că s'a epuizat puterea centrală a personalităţii, a secat măduva ei şi atunci n'ajută nici o înflorire vremelnică a puterilor periferice sau externe. Nici minunile tehnicei (deplasare a plictiselii), nici minunile distribuţiei sociale (împărţirea proprietăţii), nici minunile ştiinţii (orice cunoştinţă), pentrucă după cuvântul apostolului „dacă n'am dragoste nimica nu sunt". Cuvântul acesta despre perderea personalităţii, despre perderea inimii, despre „nimic", este cel mai greu pe care îl poate spune Evanghelia omului contemporan.

* * *

In teologia catolică însemnătatea inimii în religie a fost considerată, în mod principal, în legătură cu inima lui Hristos, dévotion au coeur sacré. Prin aceasta se afirmă că inima este în general emblema iubirii, iar inima lui Hristos centrul iubirii şi centrul suferinţei, centrul vital. In ultima analiză, inima lui Hristos cuprinde toată viaţa internă a Dumnezeu-Omului, toate visteriile ascunse ale ei; cum vorbesc sulpicienii: „tout l'interieur de Jésus" (v. lucrarea lui P. de Gallifet şi revelaţia avută de Marguerite-Marie).

Trebue, totuşi observat, că Părinţii răsăriteni şi în deosebi Macarie Egipteanul, tălmăcesc mai profund simbolul inimii şi pătrund mai bine în adâncimea vie a ei, decât creştinismul apusean. Mistica emoţională al lui Macarie în deosebi contribue mult la înţelegerea inimii. La el e concentrat ca într'un focar tot ce stă în legătură cu această problemă, tot ce-a constituit până acum obiectul cercetării noastre şi mai întâi de toate „autonomia" inimii, contemplaţia nemijlocită care constitue fiinţa experienţii reli-

gioase autentice. Iată cele mai caracteristice cuvinte din „Omiliile" lui.

„Aceia cari sunt fiii luminii și fiii slujirii Noului Testament în Duhul Sfânt, nu învață dela oameni, pentrucă sunt învățați de Dumnezeu (θεοδίδακτοι). Pentrucă însuși harul scrie în inimile lor legile Duhului. Ei nu trebue să creadă neclătinat numai în simțurile scrise cu cerneală, ci harul lui Dumnezeu scrie și pe tablele inimei legile Duhului și tainele cerești. Iar inima poruncește și domnește peste tot organismul.

Și când harul pătrunde în întinderile inimii, atunci el domnește peste toate membrele trupului și peste toate gândurile. Prin inimă pătrunde harul în toate membrele trupului. Corăspunzător cu aceasta, și invers, în inimile acelora cari sunt fiii întunerecului, domnește păcatul și pătrunde în toate mădularele, pentrucă, „din inimă ies cugetările rele". Și astfel se revarsă păcatul de acolo și întunecă întreg omul" (Omilii, XV, P. G. Migne 34, 590).

„Creștinii au lămpi ce ard în inimile lor și precum toate lămpile se aprind dela un singur foc, tot astfel și creștinii primesc lumina lor dela un singur izvor, Hristos. Și dacă după omul cel dinafară creștinul trebue să fie smerit și poate fi de condiții inferioare, înăuntru, în omul cel interior, el trebue să păstreze un giuvaer de mare preț. S'a zis: „Unde este gândul tău, acolo este comoara ta". Prin urmare de ce este inima omului încătușată și încotro îl atrage dorința, acolo e și Dumnezeul lui. Dacă inima dorește întreagă pe Dumnezeu, atunci El este stăpânul inimei sale. Cutare om s'a desfăcut de toate devenind sărac, fără patrie și postind, cutare a ajuns culmea omenității sale, sau, dimpotrivă, e încătușat de lucrurile din lume, de familie, de dragostea către rudenii: de ce este încătușată inima și e robit gândul, acolo e Dumnezeu". (Omilii, XLIII, Migne 774).

* * *

De înțelesul acesta al inimii e legată o problemă centrală a religiei și a filosofiei.

Dacă inima este identitatea adevărată, ascunsă, a omului („omul ascuns al inimii"), având însemnătate veș-

nică („Dumnezeu a sădit veşnicia în inimă"), fiind fără de moarte şi neperitoare; dacă ea este organul pentru primirea Cuvântului dumnezeesc şi a darului Duhului Sfânt şi, prin urmare, punctul de atingere cu dumnezeirea, atunci aci, în acest punct de limită, rezidă asemănarea noastră cu Dumnezeu, aci suntem dumnezei şi fii ai celui Preaînalt (Io. 10, 34, Ps. 81, 6), atunci *aci* noi *nu putem păcătui.*

Un lucru se obţine prin ceva asemenea lui, şi ochiul n'ar primi lumina soarelui, dacă n'ar fi însuşi asemănător cu soarele (Platon). Un astfel de ochiu asemănător cu Dumnezeu există în adâncul inimii, un ochiu care nu poate fi prin nimic întunecat, sau orbit; el vede clar chiar în groapa păcatelor, chiar în prăpastia decăderii, chiar în iad. Chiar şi păcătosul lăpădat şi închis în întunerec are încă ochiul care vede *infailibil* greşala sa. Chiar şi în mijlocul chinurilor are încă ochiul care vede dreptatea acestor chinuri şi de aceea e un *ochiu drept* ce nu poate fi osândit în virtutea dreptăţii lui; acest ochiu nu poate fi supus nici chinurilor în urma dreptăţii sale, el încearcă o anumită *mulţumire* în însaşi contemplarea pedepselor.

Chiar dacă în viaţa vremelnică acest ochiu e acoperit uneori, se întunecă, orbeşte; chiar dacă „glasul conştiinţei" amuţeşte uneori — în principiu el e veşnic. El trebue să se deschidă; în faţa veşniciei îşi recapătă vederea. Aci stă înţelesul „Judecăţii înfricoşate": răufăcătorul şi păcătosul nu e un animal necuvântător, un lucru, el cunoaşte dreptatea Judecăţii, el *judecă* împreună cu Judecătorul, el e asemenea Judecătorului, şi în această autojudecare îşi păstrează *asemânarea cu Dumnezeu.* Nici cum şi niciodată nu poate fi nimicită această asemânare cu Dumnezeu, pentrucă altfel se nimiceşte organul pentru primirea Condamnării ca dreaptă, altfel Judecata devine nedreaptă.

Nu tot trebue să fie condamnat; ceva trebue mântuit şi ridicat deasupra Condamnării pentru a înţelege sensul dumnezeesc al condamnării. Chiar dacă „se va arde" tot lucrul lui, zidit în chip fals şi putred, el *însuşi* se va mântui „ca din foc" (I Cor. 3, 15).

Dreptatea cere o astfel de mântuire. Şi o cere şi nemurirea şi chiar veşnicia chinurilor. Pentrrcă, dacă *identi-*

tatea nu se mântueşte, totul va arde şi va fi întunerec, şi nu va mai exista nici *păcătosul însuşi.*

Sigur, ar fi cea mai mare nebunie să confundăm o astfel de „mântuire" a păcătosului cu „mântuirea" dreptului. Aceasta e o „mântuire" tristă — pentru a contempla veşnic arderea tuturor faptelor proprii; „mântuire" pentru a fi osândit, dar totuşi mântuire, şi nu cufundare în nimic, în neexistenţă.

E ceva în om, ce nu poate fi cufundat în neexistenţă, ce nu poate fi „ars" în nici un fel de foc al iadului. Sau altfel spus, este în el o „scânteie dumnezeească" (Fünklein), care nu poate fi stinsă în nici un întunerec, este în el o lumină, care „luminează în întunerec şi întunerecul nu o cuprinde", chiar dacă lumina aceasta ar fi cât se poate de mică, numai un punct luminos. Ea este în tot omul. Aceasta este asemănarea lui cu Dumnezeu — adevărata lui existenţă, grăuntele valorii şi grăuntele sfinţeniei.

Aceasta este „lumina lui Hristos care *luminează pe tot omul* care vine pe lume". Nu există oameni cari să fie cu totul goi de ea. In inimile păgânilor ea se manifestă ca glasul conştiinţii. *Conştiinţa* cu infailibilitatea ei noumenală (nu empirică) este un răsunet al inimii, al centrului, un răsunet al identităţii autentice, auzit încă de Socrate.

Aci rezidă esenţa ontologică a credinţei creştine în om, legată indisolubil cu credinţa în Dumnezeu: *identitatea dumnezeească.* Aci se desparte categoric de „păgânism", fie el vechi sau nou. Creştinismul niciodată nu zice ca Aristotel: există robi din natură. N'o spune în ciuda oricărei înţelepciuni sceptice. Aci e izvorul originar al docrinei kantiane despre caracterul noumenal, despre personalitate, ca valoare în sine. In definitiv orice grije „umană" pentru personalitatea omenească, pentru libertatea ei, pentru ocrotirea ei, este la urma urmelor un ecou depărtat al bunei vestiri creştine, ce-a uitat de izvorul lui original şi s'a desfigurat cu timpul până la necunoaştere. Dostoevschi în vremea noastră a experiat cu putere extraordinară palpitaţia adevăratelor adâncimi ale inimii omeneşti şi a făcut să fie auzite şi de alţii. „Omul ascuns al inimii" este pentru el centrul atenţiunii, şi acela e pururea viu, potenţial prea-

frumos şi potenţial fără păcat în mijlocul păcatelor, al morţii şi întunerecului. Nu există „suflete moarte". Există numai de acelea cari par moarte, o secare şi o moarte vremelnică a esenţii nemuritoare a spiritului omenesc; de fapt: „nu învie, dacă nu moare". Centrul luminos din suflet, „din inimă" e indestructibil şi poate isbucni cu flacără ce luminează totul. Pe aceasta se bazează surprinzătorul dinamism al stingerii şi al luminării omului, care constitue tema statornică a lui Dostoievschi.

In Evanghelie şi în creştinism în general există această idee despre *principiala nepăcătoşenie a inimii*, despre lumina lui Hristos care luminează totdeauna chiar în sufletul întunecat şi întunerecul nu o poate cuprinde (Comp. Io. 1, 59).

„Omul ascuns al inimii" este spiritul neperitor, tăcut, blând şi de mare preţ înaintea lui Dumnezeu (Ap. Petru).

„Omul lăuntric" vrea numai binele, el „găseşte mulţumire în legea dumnezeiască", el nu poate păcătui, adevăratul Eu nu păcătueşte, *„nu eu* fac aceasta, ci păcatul care trăeşte în mine" (Ap. Pavel, Rom. 7).

In acest sens trebue înţeles şi cuvântul caracteristic al Ap. Ioan: „Tot cel născut din Dumnezeu nu face păcat, pentrucă sămânţa Lui rămâne în el şi nu poate păcătui fiindcă este născut din Dumnezeu" (I Io. 3, 9; 5, 18).

Deci, cum toţi suntem născuţi din Dumnezeu, cum toţi suntem fii ai unicului Tată şi în toţi se află sămânţa Logosului, urmează că în fiecare suflet este sămânţa nepăcătoşeniei, potenţa nepăcătoşeniei, chiar dacă ar fi nesfârşit de mică, numai un punct, dar un punct al luminei absolute. Cum e posibil atunci păcatul, din acest punct de vedere?

E posibil dela periferie, nu dela centru. Adevăratul Eu („omul ascuns al inimii") nu păcătueşte. Răul şi păcatul este *non-Eu*. *„Nu Eu* fac aceasta, ci păcatul care trăeşte în mine" (Rom. 7, 17). Păcatul provine din opoziţia materiei, din opoziţia cărnii, din „trupul morţii". Periferia nu se supune centrului. Dacă centrul, măduva, e lumină şi viaţă (pentrucă din inimă iese viaţa), periferia care se opune este întunerec şi moarte („cine mă va izbăvi pe mine de trupul acesta al morţii?"). A trăi „după duh" însemnează a trăi din centru, a asculta de „omul lăuntric", a trăi „după trup" însemnează a trăi la periferie, trupeşte, materialiceşte.

Acest punct de vedere e sesizat par'că de conştiinţa obişnuită: nevrând par'că să admită că e cu putinţă o inimă rea, conştiinţa declară pe un om rău, om „fără inimă" sau cu piatră în loc de inimă. „Om de inimă" e sinonim cu om iubitor şi „om fără inimă" e una cu om fără iubire.

Toate aceste linii ajung cu un capăt şi-şi arată o lature şi în mistica hindusă. Şi acolo adevărata *identitate* nu păcătueşte, pentrucă nu activează, nu vrea, nu nizueşte; ea e dumnezeirea adevărată, desfăcută de toate. Toate acţiunile, toate păcatele, tot răul istoriei e pentru ea iluzoriu privit din acest punct, drept care se experiază ea. Fiind întreagă în acest punct, ea uită de toate şi orice responsabilitate pentru ea este inexistentă. In hinduism aceasta se exprimă cu mare putere şi aci se arată clar că creştinismul nu poate rămânea la acest punct, că trebue să afirme ceva opus, fără a se teme de contrazicere, de antinomie.

Identitatea (inima) creştină nu este o identitate *suspendată*, iresponsabilă de nimic; nu, ea este o identitate *întrupată*, prezentă pretutindeni şi străbătând toate, şi de aceea responsabilă pentru toate. E ca *axa* lumii, prezentă la fel în toate adâncimile — şi în centrul ascuns al globului şi la periferie. Pentru fiecare eveniment dela periferie e responsabil centrul, pentrucă în jurul lui se învârte totul.

In opoziţie cu afirmarea că *identitatea nu poate greşi* şi că ea este dumnezeească, în evanghelie se ridică afirmarea că *identitatea este izvorul păcatului* şi că ea poate fi demonică. Insuşi Hristos spune că tot răul iese *dinăuntru din inima* omului, de-acolo „ies cugetele rele, desfrânările, hoţiile, omorurile, preacurviile, poftele de înavuţire, vicleniile, înşelăciunea, necumpătarea, pizma, hula lui Dumnezeu, trufia, uşurătatea" (Marcu 7, 21—22. Mt. 15, 19). Astfel tot răul, până la cea mai înaltă treaptă a trufiei şi a hulei lui Dumnezeu, are ca izvor pe omul lăuntric, inima.

Inima nu e numai organ al Duhului Sfânt — ea se poate face pe sine şi organ al satanei: diavolul a aruncat în inima lui Iuda gândul să vândă pe Hristos (Io. 13, 2). Satana a şoptit în inima lui Anania gândul să mintă Duhului Sfânt (Fapte 5, 3). Noi toţi suntem născuţi din Dumnezeu, fii ai lui Dumnezeu şi cu toate acestea sunt oameni cărora Hristos le zice: „Voi nu sunteţi din Tatăl, tatăl vo-

stru e diavolul" (Io. 9, 44, 47). Iar apostolul Ioan afirmă, cu totul corăspunzător acestor cuvinte ale Invăţătorului său, că sunt „fii ai lui Dumnezeu şi fii ai diavolului" (Io. 1, 3).

Inima este punctul de întrepătrundere cu Dumnezeirea, izvorul vieţii şi al luminii, şi totuşi ea se poate opune lui Dumnezeu şi Cuvântului Său şi atunci „se învârtoşează", „se împetreşte" (Fapte 28, 27. Mt. 13, 15. Marcu 6, 52, 8, 7. Io. 12, 24. Ef. 4, 18. Evr. 3, 8, 4, 7 şi multe altele). Ea este izvorul iubirii, dar e şi izvorul urii. Ea e organul credinţii, dar e şi organul necredinţii: „Zis-a cel nebun în inima sa: nu e Dumnezeu" (comp. Lc. 24, 25). Inima în general nu e absolut curată, nepăcătoasă, ochiu lăuntric, ea e de obiceiu „întunecată", „nepocăită" (Rom. 1, 21. 2, 5), „potrivnică Duhului Sfânt" (Fapte 7, 51).

Inima este izvorul păcatelor — aşa afirmă *antiteza*. Prin urmare aci trebue respinsă şi acea explicaţie a posibilităţii păcatului, care a decurs din punctul de vedere opus, din *teză:* izvorul păcatului este carnea, trupul, materia, *non-eul*. Nu, dimpotrivă, *eu însumi* sunt izvorul păcatelor; eu sunt responsabil pentru opoziţia cărnii, pentru desfigurarea trupului, pentru neînduhovnicirea şi netransfigurarea lui. In cap. 7 al ep. către Rom. apostolul Pavel exprimă această antinomie fundamentală, această surprinzătoare aporie în toată ascuţimea ei:

„*Nu eu* fac aceasta, ci păcatul care trăeşte în mine..."

Totuşi nu, „*eu însumi*" fac aceasta:

„Eu însumi cu mintea servesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului".

Tot capitolul acesta este o descriere genială a antinomiei păcatului, a antinomiei „omului lăuntric", pe care am stabilit-o aci.

Nu trebue să ne mirăm de antinomicitatea inimii, de antinomicitatea eului adânc. Ne-am apropiat aci de-o anumită limită unde întâlnim nemărginitul cu toate „paradoxiile nemărginirii".

Să nu ne închipuim că antinomia aceasta poate fi rezolvată ca o problemă matematică, deslegată cum se desleagă paradoxule infinitului. In sfera de limită religioasă nu există astfel de deslegări. Aceasta nu e o sferă a evidenţii, o sferă a „obiectivităţii", aci trebue recunos-

cută deschis *insolubilitatea*, chiar dacă ar exista o presimţire mistică a *solubilităţii*, pentrucă „din parte vedem şi din parte prorocim... acum vedem ca prin oglindă, ca în ghicitoare, atunci însă — faţă către faţă". Dar dacă problema mistică, de limită, nimenea n'o poate *rezolva* aici prin nici un fel de dialectică, totuşi ea poate fi descrisă, adâncită, contemplată înt'o stare de încântare; pentrucă înţelepciunea ascunsă se presimte dincolo de zidul tragicei opoziţii, intra murum concidentiae oppositorum (Nicolae Cusanus).

Mai întâi de toate, e absolut necesar să vedem cu câte probleme fundamentale e în legătură această aporie. E întreţesută cu problema *răului* şi cu problema *libertăţii*. Pentrucă din centrul creator al adâncului ultim (Ungrund), din abisul lui trebue înţeleasă isbucnirea răului.

Si Deus est, unde malum?

Si conscientia est, unde peccatum?

Cum a putut alege inima „purtătoare de lumină" (luciferică) a îngerului preafrumos, libertatea întunecării şi nu libertatea ascultării, libertatea strălucirii?

Toate aceste probleme sunt legate de aporia stabilită, dar nu sunt identice cu ea. Pentru a înţelege fiinţa ei, trebue să ne punem întrebarea: în ce condiţiuni *n'ar exista* această aporie? N'ar exista, dacă n'ar exista păcatul. Atunci ar fi numai unitatea armonioasă a centrului spiritual care luminează totul. Această antinomie este, la urma urmelor, antinomia păcatului, antinomia incompatibilităţii păcatului cu nepăcătoşenia, a luminii cu întunerecul, antinomia *compatibilităţii a ceva necompatibil* în aceeaş persoană. In aceasta şi rezidă tragedia păcatului: în ruptura, în împărţirea în două a personalităţii, în lupta neîmpăcată cu sine însaşi.

Aci e important întâi de toate să înţelegem că antinomia păcatului *logic* este insolubilă; dacă s'ar putea rezolva logic, păcatul ar fi distrus în laboratorul filosofic, dar aceasta nu poate avea loc. Tragismul păcatului se rezolvă pe alte căi. El trebue să rămână ca o contradicţie logică evidentă şi insolubilă; în aceasta stă fiinţa lui. Păcatul este împărţirea sufletului în două, împărţirea eului, împărţirea inimii; păcătosul este un om cu două suflete (*δίψυχος*), vir duplex animo (Io. 4, 8. Io. 1, 8), sau cu două inimi (*καρδία δισσή*) (Sir. 1, 28).

Unitatea personalităţii e violată, în om se formează ca un fel de dublu eu, de dublă voinţă: „nu fac ceeace voiesc, ci ceeace nu voiesc, aceea fac" (ap. Pavel).

„Video meliora, proboque
Deteriora sequor" *(Ovidiu).*

„Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust,
Die eine will sich von der andren trennen".

Eul dublu al lui Göthe se preface, în ultima treaptă, în Faust şi Mefistofel, pentrucă Mefistofel este o altă parte a lui Faust, precum demonul lui Ivan Karamazov este o altă parte a lui Ivan Karamazov. Dostoievschi a străbătut mai adânc ca toţi în abisul inimii şi în abisul păcatului şi a arătat mai bine ca toţi ultimele limite ale dublării personalităţii în chipurile lui Stavroghin şi Ivan Karamazov. Tragedia acestei dublări constă în aceea că ea nu se poate efectua deplin: e o ruptură a unei unităţi vii. Un Eu e conştient de realitatea sa, de autenticitatea sa ontologică, se ştie purtător de lumină, şi totuşi nu poate nimici pe al doilea Eu, întunecos, neautentic, demonic. Şi mai adânc e tragismul când omul pierde conştiinţa unde e Eul autentic şi unde cel neautentic; când pierde capacitatea de-a alege între cele două euri, când uită unde e el însuşi şi unde e dubletul lui (Stavroghin). Dar limita tragismului este înlăturarea deplină a eului autentic şi instăpânirea în suflet a centrului demonic. La Dostoievschi întâlnim o singură personalitate în care acest fapt e realizat consecvent şi până la capăt: e Petru Verhovenski. Svidrigailov e încă conştient de neautenticitatea sa, de meonicitatea sa (μὴ ὄν).

Dealtfel aci se iveşte îndată aporia fundamentală: dictatura răului poate şi nu poate să se realizeze în suflet până la capăt. Nu există rău, realizat „consecvent şi până la capăt", pentrucă răul are ca limită a sa — *nimicul.*

Cercetarea însemnătăţii inimii în religie ne duce astfel la problema păcatului, la antinomia răului. Deslegarea acestei antinomii ne duce apoi la problemele răscumpărării, mântuirii, învierii. „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa" aci e unica posibilitate de soluţionare pentru creştin. Dar aceasta trece peste limitele temei prezente. Dr. D. STĂNILOAE

LA BUNAVESTIRE

Bucură-te ceeace esti plină de dar.
Domnul este cu tine *Luca 1, 28*

Preacurata Fecioara Maria deține locul cel mai înalt din cele destinate ființelor alese, în planul dumnezeesc al mântuirii oamenilor. Dacă sfânta Fecioară n'ar face altceva decât să se roage pentru noi păcătoșii, și tot ar fi vrednică să fie slăvită de noi, pentrucă s'a făcut instrumentul prin care s'a dat oamenilor prilej să se mântuiască.

Sfânta Scriptură ne spune, că Preacurata Fecioară s'a cutremurat, când pe neașteptate a apărut îngerul lui Dumnezeu în casa sa. Aceea care ducea o viață aleasă și care purta în sufletul său grije deosebită de cele cerești — fiind crescută de mică la templu, — nu-i mirare că s'a cutremurat când o ființă străină a apărut înaintea ei.

Ce deosebire de suflet și concepție între două femei: Eva din Raiu și Maria din Nazaret. Aceea dă față cu duhul întunerecului și nu se înspăimântă, deși șarpele care se târa făcea zgomot. Aceasta e cercetată de îngerul luminei și totuși se cutremură. Eva nu cunoștea păcatul și, în naivitatea ei de copil răsfățat, nu se temea de rău. Maria ducea o viață aleasă, o viață fără de prihană, dar totuși se temea de rău pentrucă trăia într'un mediu păcătos. Aici este meritul cel mare al Preacuratei, pentru care a fost aleasă să nască pe Fiul lui Dumnezeu. Oh, și cât de natural este, iubiților creștini, ca omul să se cutremure în fața lucrurilor din lumea păcatului. Să se cutremure alături de Preacurata ori și cine într'o lume stăpânită de duhul cel rău! Pe dinaintea ochilor noștri trec fel și fel de ispite și nu odată răul ni se pare a fi lucru natural. Preacurata Fecioara Maria ne învață altceva. Ea a fost neîncrezătoare. Dupăce s'a convins însă că se află în fața solului lui Dumnezeu s'a smerit, a ascultat, s'a supus voiei lui Dumnezeu ca nimenia altul. Dovadă ne servesc cuvintele scripturii: „Iată roaba Domnului; fie mie după cuvântul tău“ (Luca 1, 38).

Preacurata, cu cucernicie profundă a întâmpinat harul Domnului. De aceea ocupă locul cel mai înalt în ierarhia sfinților, pentrucă răspunsul la chemarea dumnezeiască a

fost cel mai desăvârşit şi pentrucă opera ei este cea mai mare. Ea avea să poarte în pântecele său trupul Mântuitorului şi să-i fie primul instructor şi îndrumător din zilele fragede ale copilăriei, până târziu dealungul anilor acoperiţi de vălul tăcerii. Viaţa Preacuratei a fost cea mai desăvârşită consacrare de sine. De aceea a devenit gloria desăvârşită, pentrucă tot ce avea închinase lui Dumnezeu. Ea stă în cea mai strălucită glorie cerească, fiindcă a străbătut printr'ânsa Lumina fără de prihană; a străbătut lumina care a sfinţit-o. Din această cauză toate generaţiile o fericesc, lumea împreună cu îngerii îi cântă: „Bucură-te ceeace eşti plină de dar".

Biserica creştină ortodoxă venerează pe Preasfânta Fecioară nu numai pentrucă pântecele ei l-a purtat pe Isus şi pieptul ei l-a hrănit, — dar o venerează şi pentru devotamentul ei pentru Domnul şi pentru misiunea ce i-a încredinţat-o Dumnezeu.

Preacurata Fecioară este figura centrală în familia din Nazaret. Viaţa ei neprihănită trebuie să fie centrul vieţii familiare a tuturor creştinilor adevăraţi. Ea trăieşte viu în sufletele noastre pentrucă ştim, că Preacurata în cer, întru bunătatea sa de mamă, îşi aduce pururea aminte de noi! Şi totuşi sâsăitul limbilor de şerpi veninoşi se înteţeşte tot mai mult împotriva Preacuratei. Şi poate n'aşi aminti nimic de acest lucru dacă n'aşi fi pe deplin convins că împotriva Preacuratei nu se ridică numai glasul necredincioşilor, ci se ridică glasul tuturor sectarilor. Dar aceştia toţi se adapă din sângele falşilor prooroci, care s'a vărsat pe muntele Carmilului şi nu din vinul dela nunta din Cana Galileii, unde Preacurata Maică a şezut de-a dreapta Fiului. Noi suntem pe deplin convinşi, iubiţilor creştini, că toţi câţi au apucat pe această pantă rătăcită, ca mâine vor ataca şi divinitatea Fiului. Cu unii ca aceştia un creştin ortodox n'are ce căuta împreună!

In Maica lui Dumnezeu noi vedem pe mama desăvârşită, iar dincolo de ea este Dumnezeu cel atotputernic. Ea este scara cea sfântă, pe care Dumnezeu s'a coborât între noi şi omul s'a înălţat la gloria cerească.

De aceea o slăvim prin cântarea: „Bucură-te, cea plină de dar!"

Pr. MIHAIL NEAGU

„EU SUNT CALEA, ADEVĂRUL ŞI VIAŢA"

Adineaori au trecut pe sub fereastra mea câţiva prietini din copilărie. Erau patru fraţi, întâlniţi acum la casa părintească. Bucuria revederii, lumina caldă a soarelui şi tinereţea sănătoasă din ei îi făcea fericiţi.

Au trecut şi nu s'au abătut pe la mine. Ei nu ştiu despre durerea mea, sau poate nu îndrăznesc să mi-o tulbure.

Dar eu m'am uitat la ei de după perdele. In bucuria lor eu mi-am văzut nefericirea mea şi m'am tulburat. Mi-am îngropat faţa între foile cărţii din care citeam. Oh, Doamne, cât eram de îndurerat. Numai Tu care cercetezi inimile noastre până în adânc, numai Tu ştii ce a fost atunci în sufletul meu. Lacrimile mi-au căzut pe slovele negre ale cărţii. Căci Doamne, ochii mei nu mai pot vedea nimic care să nu mă doară şi izvoarele lacrimilor mele nu vor să sece.

Apoi m'am şters la ochi şi am zis în şoaptă de plâns: — „Doamne, unde să fug de mine, de durerea mea?" Şi iată, de pe pagina udată cu lacrimi am citit cuvintele acestea: — „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa" (Ioan 14, 6); iar mai jos: „Nu vă voi lăsa orfani, mă voi întoarce la voi". Şi am înţeles îndată că eu sunt un orfan şi un străin în lumea aceasta. Doamne, mă înspăimânt de singurătatea mea în mijlocul lumii. Ajută-mă să mă apropii de Tine, care eşti *calea* pe care trebue să umblu eu, eşti *adevărul* pe care trebue să-l cunosc şi *viaţa* către care se sbuciumă sufletul meu, aici în lumea asta străină.

Ştiu, Doamne, că toată calea care nu e a Ta e prăpastie şi moarte, tot adevărul pe care-l iscodesc învăţaţii lumii fără Tine e minciună goală şi rece, şi toată viaţa afară de voia Ta e foc nestins şi pierzanie.

Ştiu. Dar, Doamne, în mine mai e unul care vrea altceva şi care se sbate în disperare pe marginea mormân-

tului său. De acesta, care crede în minciuna vieții acesteia, care râvnește pacea de aici, de acesta vreau eu să mă desfac cu tot dinadinsul. Pentrucă el mi-e străin. Simt că e din altă lume, căci el nu se poate ridica deasupra pământului în care va putrezi.

Ah, pământule, pământule, străine... Câtă putere ai căpătat tu asupra noastră! Cât de mult ne-ai înlănțuit în farmecile tale, că uite, plângem și ni se sfâșie inima pentru neîndeplinirea ta de veci. Și ce dai tu pentru jertfa cu care sufletul se dă pe sine, uneori, pentru tine? Ce ești tu, care azi ești rumen și mustos, iar mâine pot mișuna viermii în frăgezimea ta. Ce ești tu care nu ești nimic, căci vei sfârși în mormânt ca un vis urât?

Acum, în durerea mea, te văd așa cum ești: mic și becisnic, slab și fricos în fața morții. In vinele tale aleargă numai dorinți și moartea e legea ta. Ochii îți sunt veșnic poftitori și lacomi. Te frămânți și te târăști ca un vierme în nămolul instinctelor tale oarbe. O, cât ești de neputincios și rău, cât ești de respingător așa, închircit și plin de nervi în fața veciniciei: o pâlpăire!

Eu, care te privesc și te cunosc, eu care acum m'am ridicat mai presus de tine, deși sunt încă în tine și te simt al meu, — eu, trebuie s'o recunoști, sunt altcineva decât tine. Eu nu sunt una cu tine decât în măsura în care tu poți fi una cu mine. Eu mă pot coborî în tine, la ale tale. Dar drumurile tale nu sunt drumurile mele, și de aceea sufer eu acum. Drumul pe care trebue să mergem amândoi, trupule al meu, ca să nu mă întine deloc smârcurile pământului tău — drumul acesta e drumul Crucii. Dar tu ești slab și sbieri la toată cotitura. Tu trebuie, însă, să înțelegi că pe orce drum îți vei purta pașii, tot în mormânt vei sfârși. Iar eu, acesta care mă simt orfan și străin în lumea ta, știu că am numai o cale, pentru mine este numai un adevăr, care ție ți-e străin și neplăcut, și râvnesc numai o viață pe care tu n'o înțelegi. Acestea toate le găsesc la Isus. Lângă El nu mă mai simt orfan și străin, căci El ne-a spus: „Nu vă voi lăsa orfani, mă voi întoarce la voi".

Da, trupul meu, noi suntem doi, dar putem fi una în Isus. Pieirea ta poate fi și moartea mea, dar moartea mea

e şi moartea ta de veci. Eu simt că aş putea fi fără tine, — aşa cum eşti acum, — şi încă cu adevărat fericit. Dar tu, pământule din mine, ce ai simţi tu fără mine?

Tu ţi-ai cunoscut micimea şi neputinţa şi de aceea ai recurs la minciună şi vicleşug. Dar acum eu cunosc minciuna ta, viaţa ta. Strigătul tău de disperare în faţa morţii pe care-o simţi în tine, în inima ta hodorogită — strigătul acesta m'a trezit din visul gol al vieţii: noi, doi, nu suntem din acelaş aluat. Ah, cât m'am înşelat până acum! Iată tu te svârcoleşti în aşternut şi tremuri: minciuna ta se sfârşeşte. Şi eu, care credeam că voi fi în vecinicie, că vom fi tot împreună cu bucuriile şi necazurile noastre... Ai vrut tu să mă amăgeşti? Nu! Eu sunt care am greşit crezând în existenţa ta ca în existenţa mea. Tovărăşia ne-a înfrăţit. Şi cum tu nu te puteai urca până la mine, eu m'am coborât la tine. Tu nu eşti de vină. Tu nu poţi fi decât aşa cum eşti: pâlpăire în faţa veciniciei. Eu însă pot fi cum vreau. Pot să te ascult şi pot face altfel. Şi dac'am greşit încrezându-mă în tine, legându-mi destinele mele de dorinţele tale, uite că acum sufer fără încetare. Ştiu, însă, că suferinţa asta mă purifică, mă face să mă cunosc şi să mă îndrept pe drumul meu după cuvântul lui Isus care-mi spune de mult: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa".

N. D. PADINĂ

PORUNCA IUBIRII

— CARITATEA CREŞTINĂ —

Misionarismul ca faptă a iubirii este determinat îndeosebi de două motive: Pe de o parte de convingerea că învăţătura Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos e singura adevărată şi desăvârşită. Şi din această convingere decurge obligaţiunea de a realiza în fapte învăţătura evangheliei. Căci creştinismul nostru nu e numai o doctrină, o filosofie, ci este o concepţie de viaţă; nu e numai o religiune teoretică şi contemplativă, ci este o religiune care aplică normele sale de credinţă şi de morală la viaţa de toate zilele. De altă parte se adaugă acestei convingeri răspunderea morală şi socială, pe care Biserica o are prin reprezentanţii ei şi prin toţi credincioşii ei faţă de semenii lor, de a ajuta cu vorba şi cu fapta ori când, ori unde şi pe ori cine are trebuinţă.

Izvorul din care se inspiră creştinismul nostru activ în fapte este iubirea, a cărei exteriorizare în raport cu Dumnezeu e adoraţiunea în cult, iar în raport cu oamenii sunt faptele milei.

PORUNCA IUBIRII

Mântuitorul, răspunzând la întrebarea: Care poruncă este mai mare în lege? a spus: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată tăria ta. Aceasta este întâia şi mai mare poruncă. Iar a doua asemenea acesteia: Să iubeşti pe aproapele tău ca însuţi pe tine. Mai mare decât acestea, altă poruncă nu este. Intr'aceste două porunci toată legea şi prorocii atârnă" (Mt. 22, 36, 39; Mc. 12, 30—31).

Iubirea aproapelui e aşezată acum alături de iubirea de Dumnezeu. Nu este identică, nici egală, ci numai asemenea acesteia. Nu e obiectul acelaş. Asemenea este însă, căci şi omul, aproapele nostru, a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Intâi e iubirea de Dumnezeu şi din aceasta purcede iubirea către oameni, întregindu-o pe aceea în chip văzut şi simţit. Iubind pe aproapele iubim pe Dumnezeu. Amândouă poruncile se încheagă într'o singură poruncă mare, având acelaş motiv şi acelaş scop, al dragostei: slăvirea lui Dumnezeu şi ajutorarea aproapelui.

In acest înţeles omenirea n'a cunoscut iubirea până la Hristos. Scăpărări luminoase se găsesc însă şi la păgâni. Epictet, sclavul grec, devenit filosof, scrie frumos: „La ce lucru ai vrea să fii surprins de moarte? Eu, din partea mea, aş muri mai bine în cursul îndeplinirii unei nobile opere omeneşti, de binefacere şi de folos obştesc". (Cartea a IV-a a Disertaţiunilor). Neîncetat îndemna pe oameni să se privească ca fraţi, fără invidie, cu răbdare, cu blândeţă, „iertând fratelui, dacă el nu ştie mai bine, nimănui să nu-i fi cu mâhnire". Dacă fratele tău îţi face nedreptate, nu rămânea stăpânit de faptul, că el ţi-a făcut nedreptate, ci socoteşte, mai degrabă, că el e fratele tău, că a crescut împreună cu tine. De aceea înţeleptul — după îndemnul lui Epictet — trebue să se abţină dela orice judecată lipsită de dragoste asupra semenului: „Flecăreşte, dar nu grăi cu hulă, cu laudă, ori cu osândă asupra aproapelui" (Manual de morală). Lucrul mare este acesta: a recunoaşte fiecăruia ce este al lui, comoara lui de virtute, a preţui valoarea acestei virtuţi; din toate a cunoaşte ce e mai bun şi binelui a-i urma întru toate (Cartea a II, Disertaţii).

Deşi aveau scrisă legea întru inimile lor (Rom. 2, 15), puţini judecau la fel în lumea păgână. Şi dacă aveau scânteieri, nu erau durabile şi consecvente. Virgiliu judecă drept o virtute a celui înţelept să nu simtă nici o îndurare cu cel sărman. Horaţiu râde de sărăcia murdară. Iar Plautus, poetul comic, zice: „Rău face celce dă săracului de mâncare şi de băut; căci ceeace dă este pierdut şi sărmanului îi lungeşte viaţa, spre amarul lui". Dacă totuşi făceau fapte bune şi împărţeau daruri patricienii şi bogătaşii, o făceau ca să câştige favoarea poporului, să-l liniştească şi să-l ţină pe pace.

Nici la Greci nu era mai altfel. Filosoful Aristotel descriind pe un om „excelent" (virtuos) îl zugrăveşte astfel: „Din tot ce e valoare omul excelent îşi împarte şieşi ceeace

e mai de preț (mai bun)". In creştinism tocmai contrarul: „Dragostea... nu caută ale sale" (I Cor. 13, 5). Plato sfătueşte să se alunge săracii din țară, căci ei conturbă numai binele de obşte.

Nici „poporul ales" al lui Israel, n'a cunoscut porunca iubirii în spiritul evanghelic. In legea veche iubirea aproapelui n'a fost legată de iubirea către Dumnezeu.

Adevărat, şi una şi alta a fost exprimată şi în Testamentul Vechi chiar cu aceleaşi cuvinte. Moisi a precizat porunca iubirii de Dumnezeu în a II Lege (6, 4—6): „Ascultă, Israile: Domnul Dumnezeul nostru, unul este. Şi să iubeşti pe Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău şi din toată puterea ta. Şi cuvintele acestea, câte poruncesc eu ție astăzi, să fie în inima ta şi în sufletul tău".

Asemenea a fost legiferat raportul către aproapele, îndeosebi către cei săraci: „Şi când veți secera holdele pământului vostru, să nu secerați de tot țarina voastră, şi cele ce cad dela secerea ta, să nu le aduni. Şi viea ta să nu o culegi a doua oră, nici boabele viei tale să nu le aduni, săracului şi nemernicului şi le laşi acelea; (Levitic 19, 9—10). Să nu-ți izbândeşti cu mâna ta, nici să ții mânie asupra fiilor poporului tău. Să iubeşti pe aproapele tău ca însuți pe tine; Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru, (v. 18). Iar la II Lege (10, 17—18). Că Domnul Dumnezeul vostru este Dumnezeu mare şi tare şi înfricoşat, care nu caută la față, nici la dar. Iubeşte pe cel nemernic şi-i dă lui pâine şi haină. Şi să iubeşti pe cel nemernic pentrucă şi voi ați fost nemernici în pământul Egipetului. Tovie povățueşte pe fiul său: „Şi acum fiule, iubeşte pe frații tăi şi nu te trufi cu inima ta de frații tăi (C. 4, 16). Din cele ce ai tu fă milostenie (v. 7) că milostenia din moarte izbăveşte şi nu lasă să intri întru întunerec" (v. II).

Erau aceste sfaturi frumoase. Dar iubirea nu era socotită ca o datorie, în general obligatorie şi, mai ales, nu era respectată cu sinceritate. In egoismul lor îngust de „popor ales" Evreii scoteau ca „deaproape" numai pe cel din neamul lor, din secta lor, din tagma lor. Erau amândouă poruncile exprimate cu claritate şi în Legea veche. Dar nu erau puse în legătură strânsă, după înțelesul lor, cum o face Mântuitorul.

Aceasta era *noutatea* Legii Lui. Nu exprimarea în cuvinte, ci spiritul ce transpiră din strânsa legătură a celor două porunci. Şi mai ales felul cum trebue înţeleasă porunca iubirii către aproapele.

PORUNCA CEA NOUĂ

„Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiţi unul pe altul; precum Eu v'am iubit pe voi şi voi să vă iubiţi unul pe altul. Intru aceasta vă voi cunoaşte că ai mei ucenici sunteţi, de veţi avea dragoste între voi" (Io. 13, 34—35;).

Iată ce distinge pe creştini, pe ucenicii Domnului: „...de veţi avea dragoste între voi".

Era oare o poruncă nouă porunca iubirii aproapelui? Nu. Am întâlnit-o clar exprimată în T. V. Apoi aproape în acelaş timp când creştinismul pătrunde în imperiul roman, pornesc şi predicatori păgâni, din şcoala filosofică a Stoicilor, prin cetăţile romane, vestind idei ca acelea propoveduite de Epictet.

Nu dragostea deci, ci felul cum trebuia înţeleasă, cum trebue să treacă la faptă, alcătuia noutatea poruncii. „Să vă iubiţi unul pe altul, cum Eu v'am iubit pe voi".

Motivul şi ţinta iubirii Domnului n'au fost însuşirile, calităţile omului, ci ceeace e dumnezeesc în noi, ceeace este în fiecare din noi dela *Dumnezeu-Tatăl*. Deci, după cum şi cei nevoiaşi şi străini sunt fii ai aceluiaş Tată din cer, aşa trebue să fie cuprinşi în dragostea noastră creştină toţi, oricât de neînsemnaţi ar fi: „întrucât aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai mei prea mici, mie aţi făcut", zice Domnul. (Mt. 25, 40). Fiul lui Dumnezeu se identifică cu fiecare din oameni, căci ei sunt toţi fii ai aceluiaş Părinte ceresc, Tată al Lui.

Solia despre Dumnezeu Tatăl tuturor, revine adeseori în propoveduirea Mântuitorului şi culminează în rugăciunea „Tatăl nostru" (Mt. 6, 8—13); El poartă grije de toţi şi de fiecare în parte: „Nu vă *grijiţi* zicând: Ce vom mânca? sau: Ce vom bea? sau: Cu ce ne vom îmbrăca? Căci acestea toate păgânii le caută; că ştie Tatăl vostru cel ceresc, că trebuinţă aveţi de acestea toate" (v. 20—31).

Iubirea milostivă către aproapele, după porunca Domnului, nu numai distinge pe ucenicii Săi. Ci Hristos a făcut-o măsură prețuirii morale, criteriu de judecată definitivă: „Când va veni fiul omului întru slava Sa și se vor aduna înaintea Lui toate limbile... atunci va zice celor dea-dreapta Lui: Veniți binecuvântații Părintelui Meu, moșteniți împărăția care este gătită vouă dela întemeierea lumii. Că am flămânzit și mi-ați dat de am mâncat, am însetat și Mi-ați dat de am băut, străin am fost și M'ați primit, gol și M'ați îmbrăcat, bolnav am fost și M'ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la Mine... întrucât ați făcut (acestea) unuia dintr'acești frați ai mei prea mici, Mie ați făcut. Și dimpotrivă: întrucât n'ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie n'ați făcut. Și vor merge aceștia în muncă vecinică". (Mt. 25, 34—45); Și iarăș: „Cela ce va adăpa pe unul dintr'acești mici numai cu un pahar de apă rece în nume de ucenic, amin grăesc vouă nu-și va pierde plata sa" (Mt. 10, 42); „Fericiți cei milostivi că aceia se vor milui" (Mt. 5, 7). Dați și vi se va da vouă... cu aceeaș măsură cu care veți măsura, se va măsura vouă" (Lc. 6, 38). Și sfântul Petru adaugă...... dragostea acopere mulțime de păcate (I Petru 4, 8); și curăță (Lc. 11, 41).

Iar ca să ne putem numi cu adevărat fii ai lui Dumnezeu, Mântuitorul distinge între iubirea legii vechi și iubirea, pe care El ne-o poruncește: „Auzit-ați că s'a zis: să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău. Iar eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe ceice vă bleastămă pe voi, bine faceți celor ce vă urăsc pe voi și vă rugați pentru ceice vă supără și vă izgonesc pe voi, ca să fiți fii ai Tatălui vostru celui din ceruri".

Dar Mântuitorul nu rămâne numai la această prețuire a omului, deși îl socotește frate al Său. El vede posibilitățile de îndumnezeire a ființei noastre, cât de sus pot fi înălțate, și de aceea ne cere: „Fiți desăvârșiți precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este" (Mat. 5, 18). Pentru aceasta prețuește la nesfârșit partea dumnezeiască din noi, sufletul: „Ce va folosi omul de ar dobândi toată lumea, iar sufletul său își va pierde? Sau ce va da omul schimb pentru sufletul său?" (Mt. 16, 26).

Sufletul este revelaţiunea lui Dumnezeu în om, cu aptitudini spre desăvârşire. De aceea este iubirea Lui nemărginită pentru noi; cu putere şi adâncire numai El, Dumnezeu-Omul, o putea arăta. Pentru această preţuire a sufletului a venit în lume, ca să-i slujească: „Fiul omului n'a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească El şi să-şi dea sufletul Lui răscumpărare pentru mulţi" (Mc. 10, 45).

Iubirea Lui milostivă şi-o arată nu numai în mângăierea celor întristaţi, în săturarea celor flămânzi, în ajutorarea celor neputincioşi, în tămăduirea celor bolnavi; ci dragostea Lui de a sluji altora se evidenţiază în umilirea de sine până la spălarea picioarelor ucenicilor (Io. 13, 14—15). Şi mai mult, până la jertfirea Sa pe cruce, pentru răscumpărarea sufletului nostru. N'a fost aceasta o virtute oarbă, un eroism de moment, de o necesitate inconştientă, ci jertfă de sine purceasă dintr'o cunoaştere clară, dintr'o hotărâre liberă, de bună voie. De această jertfelnicie de sine a vorbit de atâtea ori: „Eu sunt păstorul cel bun şi sufletul meu îmi pun pentru oi" (Io. 10, 14—15). „Fiul omului se va da în mânile oamenilor păcătoşi, şi-l va omorî pe El" (Mt. 17, 22—3); „Mai mare dragoste decât aceasta nimenea nu are, ca cineva sufletul său să-şi pună pentru prietinii săi" (Io. 15, 13). Acesta este caracterul iubirii dumnezeeşti: jertfa de sine.

Iubirea naturală nu se poate ridica peste inferiorităţile unei vieţi, prinse în nimicniciile lumii acesteia şi încătuşate în păcate şi patimi. Ea nu poate ridica pe om din starea mizeră în care a ajuns. Isus vrea iubirea deplină, dumnezeiască, singura capabilă de jertfă: „Aşa a iubit Dumnezeu lumea încât şi pe Fiul său, Cel unul născut, L-a dat, ca tot celce crede întru El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică; căci n'a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască lumea prin El" (Io. 3, 16—17).

Această dragoste milostivă e noutatea în porunca Domnului şi în temeiul acesta ne cere: „Fiţi milostivi precum şi Tatăl vostru milostiv este" (Lc. 6, 36). Apostolul, la rândul său adaugă îndemnul: Şi umblaţi întru dragoste, precum şi Hristos ni-a iubit pe noi, şi s'a dat pe Sine pentru noi aducere şi jertfă lui Dumnezeu (Efes. 5, 2). „Dacă Dum-

nezeu aşa ne-a iubit pe noi şi noi datori suntem să iubim unul pe altul" (I Io. 4, 11); Şi dacă „am cunoscut dragostea că El şi-a pus sufletul pentru noi, şi noi datori suntem pentru fraţi să ne punem sufletele" (I Io. 3, 16). Acesta e caracterul iubirii creştine: jertfelnicia, dragostea jertfelnică.

Aceasta e concepţia evangheliei, noutatea poruncii Domnului, care a schimbat faţa lumii şi pe care se întemeiază împărăţia lui Dumnezeu între oameni. Oricât ar vrea vrăşmaşii creştinismului să arate, că lumea şi după Hristos a rămas aceeaş, svârcolindu-se în păcate, în patimi şi fărădelegi; că n'ar fi făcut creştinismul mai buni pe oameni, cu toată propovăduirea acestei iubiri dumnezeeşti; că şi azi desfrânarea şi sila şi uzura stăpânesc, ca şi odinioară în Babilon, în Egipet, în Roma — adevărul este totuşi întreg pe partea creştinismului. Adevărat, ceice se împotrivesc luminei pot cădea şi azi, tot aşa, în adâncul întunerecului. Că oamenii se pot împotrivi harului, a prezis-o însuşi Domnul: „Aceasta este judecata, că lumina a venit în lume şi au iubit oamenii mai mult întunerecul decât lumina, că erau faptele lor rele" (Io. 13, 19).

Cine vrea să aprecieze însă drept roadele creştinismului, ale harului şi ale dragostei milostive, să le caute acolo unde inimile nu s'au împotrivit, ci au fost primitoare, inspirate, punându-se în slujba dragostei cu devotament. Şi va afla presărat pământul dela o margine la alta cu altarele de jertfelnicie ale dragostei, de pe cari se înalţă, întru miros de bună mireasmă, faptele milostivirii şi ale binefacerii, pe cari nu le poate dovedi umanitarismul, atât de mult trâmbiţat şi în vremile noastre. Ori, mai de grabă, „iubirea de oameni fără Dumnezeu", duce la comunism, la schingiurea de frate, la răsboi civil, la planuri de cucerire, la revoluţie mondială. Cum simţim suflul vântului din stepele bolşevismului, care nu se sfieşte să afirme, că el a ridicat steagul dreptăţii, egalităţii şi frăţietăţii celei depline.

CUM AU INŢELES APOSTOLII PORUNCA DRAGOSTEI

Vom căuta răspunsul întâi la *Ioan* apostolul şi evanghelistul, ucenicul cel iubit al Domnului. Şi vom afla scrisul

lui închinat iubirii, ca o adâncă analiză a poruncii Invăţătorului. Intâia lui epistolă sobornicească îşi porneşte învăţătura din experienţa vieţii proprii:

„Ce era dintru început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noştri, ce am privit şi mâinile noastre au pipăit... spunem vouă, ca şi voi împărtăşire să aveţi cu noi... (I Io. I, 1—3;). Şi continuă: „Aceasta este vestirea care aţi auzit dintru început, ca să iubim unul pe altul (3, 11;). Noi ştim că am trecut din moarte în viaţă, pentrucă iubim pe fraţi. Celce nu iubeşte pe fratele petrece în moarte (v. 14). Celce zice că este întru lumină şi pe fratele său ureşte întru întunerec este. Celce iubeşte pe fratele său întru lumină petrece şi sminteală întru dânsul nu este (c. 2, 9—10). Intru aceasta am cunoscut dragostea, că El şi-a pus sufletul Său pentru noi; şi noi datori suntem pentru fraţi să ne punem sufletele.

Intru aceasta arătaţi sunt fiii lui Dumnezeu şi fiii diavolului: tot celce nu face dreptate nu este din Dumnezeu, nici celce nu iubeşte pe fratele său (v. 10). Fiii mei, să nu iubim cu cuvântul nici cu limba, ci *cu fapta şi cu adevărul* (v. 18). Să iubim unul pe altul, că dragostea dela Dumnezeu este; ...Dumnezeu dragoste este... şi dragostea Lui desăvârşită este întru noi... Şi celce petrece întru noi... Şi celce petrece întru dragoste, întru Dumnezeu petrece şi Dumnezeu întru dânsul... De va zice cineva iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său ureşte, mincinos este; că celce nu iubeşte pe fratele său, pe care l-a văzut pe Dumnezeu, pe care nu L-a văzut, cum poate să-l iubească?... Celce iubeşte pe Dumnezeu „să iubească şi pe fratele său" (c. 1 4, 7—21;). Şi aşa se continuă această stăruitoare adâncire şi analiză a dragostei de Dumnezeu şi de oameni în cap. 5 v. 1—3; în epistola II. c. 1 v. 1; 5—6; epistola III c. 1 v. 1; adăugând spre întărire: *„Celce face bine din Dumnezeu este"* (v. 11).

La fel aflăm, scoasă la iveală pas de pas, valoarea şi însemnătatea hotărâtoare a dragostei *active*, la sfântul Apostol *Pavel*. In scrisoarea către Romani, spre sfârşit (c. 12, 5;), arătându-le că un trup suntem întru Hristos şi fiecare unul altuia madulare, vorbeşte despre dragostea nefăţarnică

(v. 9), izvorul carităţii: Cu dragoste frăţească unul pe altul iubind... Celce milueşte să miluească cu bunăvoie... In trebuinţele sfinţilor (credincioşilor) părtaş fiind; iubirea de streini urmând. Binecuvântaţi pe ceice vă prigonesc... binecuvântaţi şi nu osândiţi. Bucuraţi-vă cu ceice se bucură şi plângeţi cu ceice plâng aceeaş unul către altul cugetând... Nimănui rău pentru rău răsplătind. Purtaţi grije de cele bune faţă cu toţi oamenii... Nu vă faceţi dreptate singuri... Eu voiu răsplăti, zice Domnul. Drept aceea de flămânzeşte vrăşmaşul tău, dă-i lui pâne; de înseteazâ adapă-l pe el; că aceasta făcând cărbuni de foc grămădeşti pe capul lui (v. 8—20;).

Despre sine însuşi spune, că din dragoste rob s'a făcut tuturor.,. celor fără de lege ca un fărădelege, ...celor neputincioşi ca un neputincios... tuturor toate m'am făcut, ca oricum pe vre-unii să-i mântuiesc (I Cor. 9, 19—22;). Iar începutul cap. 13 din aceeaş scrisoare către Corinteni constitue acel neîntrecut imn de slavă închinat dragostei, care îndelung rabdă, se milostiveşte... nu caută ale sale ...toate le rabdă şi niciodată nu cade (v. 1—8;). In cea de a doua scrisoare îndeamnă deadreptul la milostivire: prisosinţa voastră să împlinească lipsa altora (II Cor. 8, 14;) milostenia să fie de bunăvoie: „Fiecare să dea precum se îndură cu inima, nu dintru mâhnire sau de silă; că pe dătătorul de bunăvoie iubeşte Dumnezeu (c. 9, 7;). Pe Galeteni îi îndeamnă: prin dragoste să slujiţi unul altuia. Că legea într'un cuvânt se plineşte, adică: să iubeşti pe aproapele tău ca însuţi pe tine! (c. 5, 14;). Şi continuă: Fraţilor, de va cădea vre-un om în vre-o greşală, voi cei duhovniceşti îndreptaţi pe unul ca acela cu duhul blândeţelor... Purtaţi sarcinele unul altuia şi aşa împliniţi legea lui Hristos" (c. 6, 1—2;)... Umblaţi după chemarea cu care sunteţi chemaţi. „Cu toată smerenia şi blândeţele, cu îndelungă răbdare îngăduind unul altuia cu dragoste", scrie Efesenilor (c. 4, 1—2;).

Iar pe Filipeni îi îndeamnă cu duioşie: De este vre-o mângăiere întru Hristos, de este vre-o bunăvoire a dragostei, de este vre-o milostivire şi îndurare, împliniţi bucuria mea, ca aceeaş să cugetaţi, aceeaş dragoste având, un suflet

fiind, una cugetând cu smerenie unul pe altul socotind drept mai de cinste ca el însuşi. Să nu caute nimeni numai de ale sale ci fiecare şi de ale altuia (c. 2, 1—4). Şi la fel îi povăţueşte pe Coloseni: „Imbrăcaţi-vă ca nişte aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi iubiţi, cu milostivirile îndurărilor, cu bunătate, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unul pe altul şi iertând unul altuia, dacă are cineva pâră împotriva cuiva; precum şi Hristos v'a iertat vouă aşijderea iertaţi şi voi. Iar peste toate acestea îmbrăcaţi-vă întru dragoste, care este legătura desăvârşirii" (c. 3, 12—14). Pe Tesaloniceni îi laudă: „Despre iubirea frăţească nu aveţi trebuinţă şi vă scriu, pentrucă voi înşivă sunteţi învăţaţi dela Dumnezeu ca să vă iubiţi unul pe altul şi cu dragoste să vă nevoiţi ca să fiţi în linişte. Să umblaţi cuviincios faţă de cei dinafară (de biserică). Şi să nu aveţi trebuinţă de nimic" (I c. 4, 9—12). Iar a doaua scrisoare a sa o încheie cu îndemnul: „Nu slăbiţi a face bine. Şi dacă vreunul nu ascultă de cuvântul nostru din epistola aceasta, pe acela să-l însemnaţi şi să nu mai aveţi cu el nici un amestec. Dar nu-l socotiţi ca pe un vrăşmaş, ci învăţaţi-l ca pe un frate" (II Tes. 3, 13—15). Iar lui Filimon îi recomandă pe Onisim: „Auzind dragostea ta şi credinţa pentru dragoste mai vârtos te rog: De acum nu ca pe o slugă, ci mai pe sus de slugă, frate iubit" (v. 5, 9, 16). Şi evreilor le aduce aminte: „Rămâneţi întru dragoste frăţească. Primirea de străini să n'o uitaţi. Aduceţi-vă aminte de cei închişi, ca şi cum aţi fi închişi cu ei; aduceţi-vă aminte de cei chinuiţi, întrucât şi voi sunteţi un trup" (c. 13, 1—3).

Şi sf. Iacob în epistola sa sobornicească, limpezind adevărul că mântuirea se dobândeşte prin credinţă şi prin fapte, scrie: „Ştiţi, fraţii mei prea iubiţi, cucernicia curată şi neîntinată înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl aceasta este: să cercetăm pe orfani şi pe văduve în necazurile lor şi să ne păzim pe noi fără de pată din partea lumii" (c. 1, 27). Iar sf. Petru întregeşte, că dragostea este împreună lucrătoare la mântuire: Mai înainte de toate unul spre altul dragoste cu osârdie să aveţi, căci dragostea acopere mulţime de păcate (I c. 4, 8).

Iar de felul cum au înţeles apostolii să pună în practică,

să realizeze în viaţa lor, porunca dragostei, ne încredinţează strălucita pildă a lui Varnava „Fiul mângăierii“, tovarăş şi coleg devotat şi sincer: „Având ţarină a vândut-o, a adus preţul şi l-a pus la picioarele apostolilor“ (Fapte 4, 36—37). Iubirea lui frăţească o simţi mai întâi sf. Pavel: „Mergând Savlu în Ierusalim, încercă să se alipească de ucenici, dar toţi se temeau de el. Atunci Varnava luându-l pe el, l-a adus la apostoli“ (9, 27). Apoi când a fost încredinţat de apostoli să propoveduiască în Antiohia şi a avut frumoase succese de convertire, s'a gândit la Pavel să-l facă părtaş bucuriei sale. L-a căutat în Tars, l-a adus şi împreună au muncit, un an de zile, ca să câştige credincioşi, cari în Antiohia s'au numit mai întâi creştini. Şi împreună au stăruit pentru ajutorarea fraţilor din Iudeea, prin colecta pe care au dus-o ambii la Ierusalim.

Iar întorcându-se la Antiohia au luat cu ei şi pe Ioan Marcu şi împreună s'au dus în Cipru, patria lui Varnava. Deşi acasă şi cu legături, el se retrage modest şi lasă întreg succesul convertirilor lui Pavel; cum a fost aceea a proconsului Sergius (c. 12, 25; 13, 4, 7). Din Perghia Pamfiliei însă, Ion Marcu nu-i mai urmează (13, 13). Pavel supărat pentru aceasta n'a vrut să-l mai ia în a doua călătorie, cu toată dorinţa lui Varnava şi cu tot folosul pe care li-l putea aduce; Varnava însă nu-l lasă mâhnit şi expus dispreţului pe Ioan Marcu. Cu durere de inimă se desparte însă de Pavel, care voia pe Sila, şi se întorc împreună la Cipru, păstrând legătura dragostei nezdruncinată. Şi Varnava nu s'a înşelat în Ion Marcu, socotit de Pavel nestatornic. Căci şi lui Pavel i-a mai fost pe urmă de ajutor, când era întemniţat în Roma (Filimon 24) şi trimiţându-l la Coloseni îl recomandă să-l primească cu bine (Colos. 4, 10). Iar când era Pavel trimis a doua oară în Roma, îi scrie lui Timotei să-l aducă pe Marcu „că-mi este mie de bună treabă la slujbă“ (II Tim. 4, 11).

Varnava, colegul devotat şi protectorul sincer, care ajunge mai apoi episcop în Alexandria şi dispare, slujind opera lui Hristos în lume, ca o unealtă a dragostei, fără egoism şi fără râvniri de mărire pământească.

PORUNCA DRAGOSTEI LA CEI DINTÂI CREŞTINI

Istoria vieţii creştinilor dela început, cuprinsă în Faptele apostolilor şi'n scrisorile apostoleşti ne îngădue să pătrundem în concepţia lor de viaţă, animată de dragostea lui Hristos şi inspirată de duhul Lui: „Toţi ceice credeau erau laolaltă şi aveau toate de obşte". Şi-şi vindeau moşiile şi averile şi le împărţeau tuturor, dupăcum fiecare avea lipsă (c. 2, 44—45). „Inima şi sufletul mulţimii celor ce credeau era unul; şi nici unul nu zicea, că dintre averile lui este ceva al său, ci erau lor toate de obşte (ap. 32). Sufletul era unul şi aveau toate de obşte, — ca într'o familie mare. Cum a trăit Invăţătorul cu ucenicii Săi şi cu toţi ceice li s'au ataşat, şi pe care îi numea Domnul: „fratele Meu şi sora Mea" (Mt. 12, 50) şi cărora s'au adaos ca la trei mii în ziua Cincizecimii (Fapt. 2, 41) — aşa îşi trăiau viaţa în comun întâii creştini, adică într'o jertfelnicie de bună voie, socotită obligatorie.

Acest comunism al veacului primar nu e nici decum izvor de orientare pentru rătăcirile vremurilor noastre dupăcum vor unii să însemneze. Acolo este realizarea ideii de frăţietate în marea familie, al cărei Tată este Dumnezeu şi noi toţi fiii Lui, prin legătura dragostei. In vremile noastre nu dragostea ziditoare, ci bolşevismul distrugător inspiră comunismul care vrea să ia tot dela celce are, pentru a nu-i mai da nimic, nici măcar atât cât e nevoie pentru trai.

„Fraţii" şi „surorile" în fiecare zi, cu stăruinţă şi într'un cuget, erau în templu şi frângeau pâinea prin case şi-şi luau hrana cu bucurie şi cu inimă nevinovată, lăudând pe Dumnezeu şi fiind plăcuţi înaintea întregului popor. Din darurile aduse la altar se împărţea tuturor celorce participau la întrunire şi la slujba cinei euharistice. Şi îndeosebi săracilor.

Aceste ospeţe ale dragostei, pe care cei bogaţi le dau săracilor s'au numit agape. Intâi s'au întrodus în Ierusalim: erau aşteptând întru învăţătura apostolilor şi întru împărtăşirea şi întru frângerea pâinii şi întru rugăciuni (c. 2, 41). Apoi s'au răspândit şi în alte cetăţi. In Corint, dupăcum pomeneşte sf. Pavel: „Fraţii mei, când vă adunaţi să mâncaţi, unul pe altul să aşteptaţi". (I Cor. 11, 33). In Troia: „In

ziua întâia a săptămânii, adunaţi fiind ucenicii să frângă pâine, Pavel vorbea cu dânşii" (Fapte 20, 7); şi sf. apostol Iuda aminteşte de ceice „împreună cu voi mâncând" (v. 12).

Agapele premergeau sau urmau îndată după frângerea pâinii, după cina euharistică, cu cântări şi rugăciuni. Aveau deci un caracter liturgic şi se ţineau seara până la începutul veacului al 2-lea, când serviciul liturgic s'a strămutat în faptul zilei, dimineaţa, cum arată Pliniu cel tinăr în scrierea către împăratul Traian.

Dar agapele aveau şi un caracter social prin spiritul de care erau animate, prin duhul de frăţie şi dragoste care s'a afirmat cu putere de salvare, în deosebi în timpul persecuţiilor, când cei ascunşi erau îngrijiţi cu hrană şi cu toate cele de lipsă.

La început, îndată, dupăce numărul creştinilor a sporit şi apostolii nu mai dovedeau să supravegheze servirea meselor au fost aleşi 7 *diaconi* (Fapt. 6, 1—7;), creându-se o nouă treaptă ierarhică. „Punându-i înaintea apostolilor, rugându-se şi-au pus peste dânşii mânile". Şi li se cereau aceleaşi calităţi ca şi episcopilor, respectiv preoţilor; (I Tim. 3, 8—12;) şi în afară de servirea la mese, curând sunt chemaţi a da ajutor şi la serviciul divin şi la *predică*, dovadă Ştefan cel plin de credinţă şi de putere (6, 8;) şi Filip, care *botează* pe femei (9, 38;).

Alături de diaconi s'au recrutat în serviciul apostolesc presbiteri şi presbitere, sau bătrâni, precum şi diaconiţe, ca ajutoare preoţilor la catehizarea femeilor, la botezul acelora şi pentru îngrijirea lor în vreme de lipsă: sunt figuri luminoase de „misionari laici". — „*Fivi*, sora noastră care este slujitoare bisericii din Chenhreas". (Rom. 16, 11;). Instituţia diaconiţelor cari n'aveau însă nici o atribuţie la serviciul divin, nici la altar, se prelungeşte totuşi până prin veacul al 11-lea.

(Va urma) Arhim. POLICARP MORUŞCA

BISERICĂ ZIDITĂ CU CHELTUIALA MITROPOLITULUI ŞAGUNA

Satul Guşteriţa este situat în nemijlocita apropiere a oraşului Sibiu. Aşezarea Românilor în această comună datează din veacul al XVIII-lea. Cele dintâi familii de români, cinci la număr: Jangoiu, Murgoiu, Câmpeanu, Stănilă şi Spânu, se aşezară pe fânaţe lângă pădure, în colibi. Saşii, ca să scape de Români, au mers cu carăle la fânaţe, unde au încărcat tot ce au avut Românii şi i-au adus lângă râul Cibin — unde depozitau gunoaiele.

Românii s'au plâns guvernatorului din Sibiu de această procedură a Saşilor, cari auzind de plângerea Românilor i-au dus iar înapoi la „colibi". Cu timpul Românii s'au înmulţit, au cerut şi ei pământ, dându-li-se parcele mai mici, numite „delniţe" în locol numit „Rimetea", iar locuri de case pe „Hula Guşteriţii" — astăzi strada Şaguna, populată numai de Români.

In timpul cât au stat afară de satul propriu zis, în colibi, neavând biserică, slujba se făcea în casa lui Aron Rădiciu. După ce Românii au primit locuri de casă, la începutul veacului al XIX-lea, şi-au ridicat şi o biserică de lemn, care a fost aşezată pe locul unde astăzi este cimitirul. La această biserică cel dintâi paroh care a slujit şi a locuit în sat, a fost preotul Ivan, originar din Dobârca.

In anul 1873, când s'a edificat actuala biserică din cărămidă, în Guşteriţa erau 130 familii româneşti, faţă de 350 familii săseşti. Astăzi Românii sunt egali la număr cu Saşii.

Foarte probabil că Mitropolitul Şaguna cunoştea calvarul Românilor din această comună, precum şi sărăcia lor — descoperind credincioşilor săi în anul 1872 dorinţa: „că voieşte să le zidească o biserică frumoasă şi de model din spesele sale proprii".

Acum când s'au împlinit 60 de ani dela moartea Mi-

tropolitului Şaguna, se împlinesc şi 60 de ani dela zidirea bisericii din Guşteriţa, ridicată în cea mai mare parte cu cheltuiala marelui ierarh, aşa după cum le-a promis şi, dacă nu se întâmpla marea nenorocire care a venit peste ei şi peste întreaga biserică cu decedarea bunului părinte, după cum se exprimă în documentul de mai jos, desigur pe lângă cei 3000 fl., le achita şi mica diferenţă pentru terminarea bisericii, scăpându-i de ostenelile, năcazurile şi supărările cele multe şi fără număr...

Transcriu însemnarea de mai jos neiscălită, dar probabil scrisă de preotul Gh. Stănese, din care se poate vedea urzirea acestei biserici, cu o fugară şi sumară reprivire bisericească şi naţională din trecutul Românilor din Guşteriţa.

Un mic diamant din salba de fapte înalte şi al dărniciei sale din cari şi astăzi viem şi trăim...

Insemnarea are următorul cuprins:

„Această sfântă biserică pentru creştinii greco-răsăriteni din Guşteriţa, a început a se zidi în anul 1873 şi s'a gătat în luna lui Octomvrie 1877, iar urzirea ei aşa a fost:

Prea bunul Părinte, fostul Arhiepiscop şi Mitropolit Andrei, în Octomvrie 1872, a descoperit comunei noastre, că voieşte să-i zidească o biserică frumoasă şi de model din spesele sale proprii.

După facerea de două planuri, după cari spesele i s'au părut prea mari, s'a făcut prin pălerul Francisc Szalay, al treilea plan, care a fost încuviinţat şi după care comuna s'a apucat de zidire cu numitul păleriu pe locul cumpărat de comuna noastră bisericească, cu 950 fl. v. a.

Tocmeala cu păleriul pentru lucrul technic a fost 5700 fl. v. a., iar materialul întreg l-au dat creştinii noştri. Biserica, în toamna anului 1873 a fost pusă sub coperişiu şi tencuită dinlăuntru şi dinafară.

O mare nenorocire a venit peste noi şi peste întreaga biserică, în 16 Iunie 1873, a murit bunul nostru părinte fostul Arhiepiscop şi Mitropolit Andrei, dela care până când a trăit am primit pentru zidirea bisericii numai 3000 florini v. a.[1]

---

[1] In banii de astăzi Lei: 200.000.

Deci, ne mai având de unde plăti păleriului, acesta a curmat cu lucrul care mai era de făcut, până în toamna anului acestuia când comuna noastră politică ni-a împrumutat cu 500 fl. v. a. în 5 ani fără camătă, cu care sumă mai adăugând şi noi încă una sută floreni, ni s'a dat biserica gata, aşa încât astăzi am putut întra într'ânsa, sfinţindu-se aceea provizorice prin părintele protopresbiter Ioan Hania.

Comuna politică ne-a dat toate lemnele trebuincioase şi 100 fl. în bani, toate cărăturile le-au făcut creştinii noştri, cari s'au mai îndatorat a da de fiecare familie câte 6 fl. v. a. pentru câte 1000 cărămidă. Mai mulţi au dat de bună voie şi peste 6 fl. v. a.

Toţi fără deosebire, cât de voie cât fără de voie, au muncit foarte mult, însă ostenelele, năcazurile şi supărările parohului Gheorghe Stănese, ale epitropului Irimie Bilca şi ale crâsnicului Nicolau Muntean, au fost multe şi fără de număr. Părintelui protopop Ioan Hania însă nu-i putem mulţumi destul pentru toate câte a făcut şi cu sfatul şi cu ajutorul în bani şi cu multele şi feliuritele scrieri.

Fie mărire şi lui Dumnezeu laudă. Guşteriţa, în 13 Noemvrie 1877".

Prof. E. CIORAN

ODISEIA CODICELUI SINAITIC

In lumea ştiinţifică a Occidentului a făcut mare senzaţie vestea după care preţiosul manuscris al Vechiului şi Noului Testament, cunoscut sub numele de „Codex Sinaiticus", şi-a mutat reşedinţa dela Moscova, unde se afla în ultima vreme, la Londra. Revistele bisericeşti de pretutindenea sunt pline de informaţiuni privitoare la istoria acestui codice, a cărui poveste, astăzi, e plină de sensaţional.

Inainte de răsboiu, cele mai importante manuscrise ale Noului Testament — trei la număr, — se găseau împărţite astfel: cel mai vechiu, numit „Codex Vaticanus", la Roma, în cetatea Vaticanului; al doilea, „Codex Sinaiticus", în biblioteca imperială din Petregrad şi al treilea, „Codex Alexandrinus", la British Museum din Londra. Astfel, fiecare din cele trei mari ramuri ale creştinătăţii: bisericile ortodoxă, romano-catolică şi protestantă (în speţă: anglicană), se găseau în posesia câte unuia din aceşti codici. Acum de curând C. S. şi-a schimbat stăpânul.

Descoperit pe la jumătatea veacului XIX de savantul conte Tischendorf în mănăstirea Sfânta Ecaterina din peninsula Sinai — de unde-şi trage numele — acest codice a interesat foarte mult pe ţarul Rusiei, Alexandru II. El a şi reuşit să-l dobândească (pe ce cale, vom auzi mai jos) şi să facă după el numeroase reproduceri (facsimile) cari se pot vedea astăzi în principalele biblioteci europene. Vestea că a scăpat cu bine din vârtejul revoluţiei şi teroarei roşii, a fost primită cu un sentiment de uşurare în rândurile lumii civilizate de pe continent. Actualul guvern rus, neînţelegând să-i acorde grija de care se bucura în biblioteca nefericitei familii imperiale a Romanovilor, a negustorit cu el (ca de altfel cu toate relicviile preţioase ale casei ţariste), propunând guvernului britanic să-l cumpere cu suma de 100.000 lire sterline (cam 50 milioane Lei). Preţul lui — dupăcum observă revista parisiană „Le christianisme au XX-e siècle (Nr. 1 din 1934) — va mai spori

armamentul rusesc cu câteva tunuri, tancuri şi avioane. Suma s'a găsit uşor. Opinia publică engleză a primit cu vie simpatie propunerea guvernului sovietic. S'au lansat liste de subscripţie publică pentru acoperirea cheltuelilor de cumpărare. Insuş primul-ministru Ramsay Mac Donald s'a pronunţat dela tribuna parlamentului, pentru cumpărarea lui. Desigur că toţi cei cari iubesc Sfânta Scriptură şi apreciază precum se cuvine valoarea acestui manuscris, au răsuflat uşuraţi, pentru a douaoară, când C. S. a luat loc lângă fratele său C. A. între comorile lui British Museum. In ţara în care credinţa în Dumnezeu şi roadele ei, astăzi, sunt mai evidente ca oriunde, el va fi mai în siguranţă decât în împărăţia roşie. Ortodoxia pierde o comoară, dar, ne mângăiem cu gândul că el rămâne totuşi unei biserici cu care avem astăzi cele mai bune legături creştineşti. Francezii sunt geloşi de noua achiziţie pe care a făcut-o Anglia; înţeleg cercurile clericale franceze. Revista menţionată, sub semnătura lui L. de Saint André, deplânge nepăsarea laicismului francez, când pentru „8 ou 9 millions de nos pauvres francs-papier" puteau să aibă ei acest codice.

Celebrul manuscris — spune aceeaş revistă (Nr. 3 din 1934) va fi expus la vedere publică în curând şi se mai spune că „mâinile pioase" ale savantului Dr. Bell îl va deschide la pagina unde se găseşte un pasagiu din Sf. Evanghelist Luca (vezi cap. 22, vers 43—44) în care se vorbeşte despre îngerul martor la sbuciumul fără seamăn din Grădina Ghetsemani, când Mântuitorul se ruga cu sudori de sânge, în preajma Sfintelor Patimi — pasagiu omis de C. V. dar păstrat de C. S. (Notez aici, că oraşul universitar Cambridge se mândreşte cu faimosul Codex Bezae (D), care este însă mai puţin valoros decât C. A., C. V. şi C. S.).

Reactualizarea lui C. S. a prilejuit cotidianului francez „Le Temps" (din 2—3 Ian. 1934) rememorarea unei „excrocherii ştiinţifice" în legătură cu acest codice, care a pasionat multă vreme cercurile ştiinţifice din Occident şi a dat naştere la polemici înverşunate.

Când Tischendorf publică în 1862 o ediţie în facsimil a C. S. se ivi un anume Constantin Simonides, care se pretindea a-i fi autorul. Caligraf de profesie, el indusese

până aci în eroare un grup de savanţi germani, făcându-i să accepte, ca autentică, o pretinsă istorie a lui Uranius, fiul filosofului Anaximenes, pe dea'ntregul inventată de el. Reputaţia sa de talentat (?) falsificator era aşa de bine stabilită, încât pretenţiunea sa privitoare la C. S. produse consternare în rândurile exegeţilor. El povestea că unchiul său, egumen al mănăstirii ruseşti Pantelimon, dela Sf. Munte Atos, i-a comandat acest manuscris pe care el (Simonides) l-a executat în nouă luni şi care era destinat să fie oferit ţarului Constantin, expatriarhul Constantinopolului. In loc de a trimite opera la Petrograd, a depus-o spre păstrare la mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai, unde Tischendorf l-a găsit dupăce savantul german convinse pe călugări să joace împreună o farsă lumii ştiinţifice. Primul moment de emoţie trecând, lumea începuse să se îndoiască de adevărul spuselor falsificatorului. Tischendorf a găsit primele 43 de foi din C. S. în 1844, când Simonides avea abia 15 ani. De altă parte era imposibil să poată avea copia integrală a Bibliei. C. S. conţine şi cărţi de-ale V. T., multe trunchiate, precum şi câteva scrieri ale Părinţilor apostolici. I se spune totuşi obişnuit: manuscris al N. T., în unciale (caractere mari, ca literile de pe morminte), căci aceasta ar reprezenta 20.000 litere pe zi, ca să poată fi terminată în nouă luni, cum pretindea Simonides. Dar Simonides nu se dădu bătut şi se oferi să reînceapă lucrul şi să demonstreze adevărul (citeşte: neadevărul!) spuselor sale pe teren, în schimbul sumei de un milion. Dar, propunerea lui nu a fost luată în serios, cu toatecă spirite aprinse după sensaţional se găseau gata să-l creadă pe cuvânt. Studiul lui C. S. nu numai în caligrafia şi pergamentul său, dar în textul şi particularităţile sale linguistice nu mai lasă nici o îndoială asupra autenticităţii sale şi, în consecinţă, a valorii materiale pe care o are. Dovadă suma fantastică ce s'a plătit bolşevicilor pentru el şi iarăşi dovadă, pretenţiunea muntelui Sinai de a i se restitui codicele, dupăce a fost scăpat din ghiarele bolşevicilor şi pus în siguranţă la British Museum.

Intr'adevăr cotidianul „Le Messager d'Athènes" (din 30 Ian. 1934) scrie că Arhiepiscopul de Sinai, Porfirie III, printr'o scrisoare trimisă direcţiunii lui British Museum, cere să se i restitue C. S. pentru a fi depus în arhivele Mănăstirii

Sf. Ecaterina, unde a fost păstrat veacuri dearândul. „Eu am probe incontestabile — declară arhiepiscopul egumen Porfirie III — că C. S. a fost înstrăinat dela această mănăstire în 1844. Nu pot presupune că Anglia va refuza restituirea lui, dat fiind că după isbucnirea revoluţiei ruseşti mănăstirea a declarat că-şi menţine toate drepturile de proprietate asupra acestui codice".

Acelaş ziar (în 3 Febr. 1934) revine cu noutăţi asupra acestei chestiuni. British Muzeum, cum era de aşteptat, a refuzat restituirea lui C. S. şi invită pe arhiepiscopul Porfirie III să se adreseze sovietelor. Arhiepiscopul Porfirie III, în declaraţia ce-a făcut după primirea răspunsului, cere o indemnizaţie bănească pentru cazul când C. S. nu ar fi restituit mănăstirii Sf. Ecaterina. Arhiepiscopul protestează deasemenea energic contra aserţiunii repetate de mai multe jurnale, că părinţii călugări din Sinai ignorau valoarea lui C. S. „Dimpotrivă — spune arhiepiscopul Porfirie III — ei cunoşteau foarte bine valoarea lui şi-i acordau o grije şi o pază specială. Insă, în 1843, arhimandritul rus Porfirie Uspenschi, vizitând mănăstirea se pare că a vorbit lui Tischendorf despre codice. Acesta vizită în 1853 mănăstirea, studie manuscrisul şi ridică 43 pagini pe care mai târziu le dăruise regelui Saxa. Aceste pagini se găsesc şi azi în biblioteca din Leipzig. Tischendorf, vorbind apoi Ţarului Alexandru II despre codice, ţarul ar fi zis să se asigure (să-l obţină) de el, prin nu importă ce mijloace. Tischendorf vizită din nou mănăstirea şi ceru învoire să copieze C. S. I s'a dat autorizaţia cerută, însă, câteva zile după aceea, pretextând că clima dela Sinai nu-i prieşte sănătăţii, se rugă să i se îngădue a-l copia altundeva. Părinţii călugări consimţiră şi Tischendorf luă cu sine C. S. dupăce lăsă o declaraţie prin care recunoştea că C. S. e proprietatea mănăstirii. După multă trecere de vreme, călugării, îngrijaţi, scriseră lui Tischendorf să le înapoieze codicele. Insă Tischendorf îl dăruise ţarului. Călugării protestară, însă în 1862, când un nou arhiepiscop din Ierusalim mergea la Sinai, ca superior, ambasadorul Rusiei la Constantinopol Ignatieff, scrise arhimandritului rus Antonie, care stătea la Ierusalim: „Ajută-ne să legalizăm furtul codicelui". Arhimandritul Antonie sperie atunci pe noul arhiepiscop de Sinai, spunându-i că

dacă nu trimite imediat o scrisoare prin care să arete că dărueşte ţarului C. S. atunci se va produce o presiune diplomatică rusească pentru a-l împiedeca să-şi ocupe scaunul dela Sinai. Arhimandritul Antonie mai adause şi ameninţarea că, dacă refuză să dăruiască C. S. ţarului, averile pe cari le avea mănăstirea în Rusia şi cari îi aduceau un venit anual de 200 mii franci aur, vor fi confiscate. Arhiepiscopul cedă. Iar când sovietele se instalară la conducerea împărăţiei ruseşti arhiepiscopul de Sinai, Porfirie III, scrise guvernului sovietic, cerând restituirea C. S. sau recunoaşterea dreptului de proprietate al mănăstirii Sf. Ecaterina asupra bunurilor sale din Rusia. Răspunsul a fost „sovietic": n'au răspuns deloc şi au confiscat bunurile mănăstirii. Aşa spune arhiepiscopul egumen de Sinai, Porfirie III. Chestiunea poate fi socotită încheiată aci. C. S. va rămâne definitiv lui British Museum, iar amărâţii părinţi călugări din Sinai nu vor avea nici măcar mulţumirea de-a obţine indemnizaţia solicitată, care ar fi putut direge multe din lipsurile sărăciei în care se sbat toate bisericile Orientului.

GRIGORIE T. MARCU

MIŞCAREA LITERARĂ

Dr. Constantin Doljan: ARCHITECTURE DE LA MATIÈRE. Libr. Felix Alcan. 18 fr.

Adevărata ştiinţă — cum o mărturiseşte şi filosoful E. Boutroux — cu cât se apropie mai întrebătoare de minunatele taine ale naturii, apropie pe om de Dumnezeu şi mărturiseşte, fără putere de zdruncinare, existenţa Lui. Acesta e adevărul pe care-l mărturiseşte autorul cărţii de faţă, cu atât mai pregnant, cu cât se coboară mai adânc în lumea atomilor invizibili, sau pătrunde mai puternic în lumea imenselor spaţii interplanetare. Toate converg spre acelaş autor, acelaş arhitect şi creator al cosmosului. Sau cu cuvântul scripturii: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu şi facerea mânilor Lui o vesteşte tăria", Ps. 18, 1. Scara urmată de autor e indicată deja la început: „dela atom la fiinţa vie, dela fiinţa vie la stele, dela stele la Dumnezeu". Materia, structura ei, legile mecanice cari o stăpânesc, unitatea şi armonia din univers, îndrumă ochii cercetători ai omului de ştiinţă, spre ceva necunoscut, care nu poate fi prins de priza slabă a simţurilor, dar a cărui existenţă o dictează tocmai acest relativism al lor. Universul sideral ca şi cel atomic din aceeaşi materie nu pot explica fenomenul vieţii. Viaţa nu e rezultatul unui proces chimic. „Embriologia nu e numai un proces biologic, ci e pe deasupra un element care vivifică materia". Toate încercările de-a deduce viaţa din aceste combinări au eşuat, căci materia şi viaţa rămân pururea două lucruri bine distincte.

Acestea sunt câteva din ideile fundamentale ale celor nouă capitole cari formează cuprinsul cărţii. E o apologie a vieţii, a sufletului, a ideii de Dumnezeu. Din ea se desprinde clar convingerea că, cu cât puterea telescopului pătrunde mai adânc în insondabilele lumi stelare, cu cât microscopul descopere misterele atomului şi ale structurii lui, cu atât concepţia materialistă apare mai perimată şi emfaza ei mai puerilă şi cu atât sufletul va simţi mai mult setea de Dumnezeu, creatorul acestei lumi. V. C.

Arhimandrit Evanghelos Antoniados: TO PROBLIMA TIS GLOSSIS TOU IISOU. Atinai, 1933. Pag. 170. Preţul 30 drahme.

Pe lângă cele două lucrări menţionate până aci, dintre noutăţile apărute în ultimele zile ale anului prohodit nu demult, reţinem şi cartea I. P. C. Sale Părintelui Arhimandrit Ev. Antoniados, profesor la seminar şi conferenţiar la catedra Studiului biblic al Noului

Testament dela Facultatea de Teologie din Atena, întitulată: Problema limbii lui Isus.

Pentru studiul biblic al N. T. problema limbii cărților Legii celei nouă în general și a limbii în care a vorbit Mântuitorul Hristos îndeosebi, este de-o covârșitoare importanță științifică. Discutată de multă vreme și de mulți teologi și filologi, problema aceasta continuă să formeze și acum obiectul multor studii serioase. Așa de pildă revista săptămânală pariziană: „Le christianisme au XX-e siecle", pe care o am înainte, publică (în Nrii 50, 51, 52 din 1933 și 1 din 1934) un interesant studiu de felul acesta: Brèves remarques sur la langue du Nouveau Testament — sub semnătura lui H. Clavier.

Părintele Arhim. Antoniados, în cartea aceasta, înșiră, în trei capitole deosebite, cele trei ipoteze privitoare la limba în care a vorbit Mântuitorul: semitică, latinistă și elinistă, arătând temeiurile pe cari se sprijină fiecare și trăgând concluzia, că Mântuitorul n'a vorbit limba elină comună, care circula în întreg imperiul roman de pe vremea aceea, ci aramaica din grupul semit.

GRIGORIE T. MARCU

RELIGIONSPHILOSOPHIE DER GEGENWART (Filosofia religioasă contemporană) de *Hans Leisegang*, prof. universitar în Leipzig. Editura Iunker u. Dünnhapt. Berlin 1930, pg. 102. Lei 184.

Filosofia religiei în zilele noastre are alt aspect decât înainte de războí. *Atunci* domeniul său era speculațiunea abstractă de care se ocupau învățații tuturor bisericilor menținându-se într'o sferă supraconfesională, pur filosofică și ferindu-se de orice discuții teologice. *Astăzi* filosofia religiei este scena unor lupte înverșunate în care se combat reprezentanții diferitelor confesiuni înarmați cu armele spiritului, dar uneori și cu vicleșugurile sofisticăriei filosofice.

Cartea eruditului profesor german oferă o privire clară și generală, în trăsături mari asupra acestei situații pentru toți aceia, pe cari îi interesează luptele religioase contemporane, sau se află în mijlocul lor.

Dr. N. T.

Ottocar Prohászka: CONCEPȚIA SUPERIOARĂ A VIEȚII, traducere din limba maghiară de *Ioan Rinea*. Făgăraș 1932, pag. 352. Lei 150.

Cu excepția ultimului capitol al cărții, în care aducându-și aminte că este catolic cu ireductibile resentimente față de tot ce nu e catolicism, autorul tratează o serie de probleme religioase de primordială importanță (Domnul nostru Isus Hristos, Împărăția lui Dumnezeu, Nemurirea, Biserica și lumea modernă, Autoritatea și libertatea, Evanghelia și munca, Evanghelia și evoluția socială), cari purtând girul unei indiscutabile obiectivități în formularea lor, și nefiind privite din punct de vedere strict catolic, se pot încadra și în învățătura bisericii ortodoxe.

Cartea aceasta este una dintre cele mai bune opere ale fostului episcop catolic maghiar de Székesfehérvár, Ottocar Prohászka, scriitor bisericesc şi predicator de mare anvergură şi cu largi aderenţe sufleteşti în lumea credincioşilor catolici maghiari, mort în chip dramatic în anul 1927, dupăce rostise o predică în biserica Universităţii din Budapesta.

In rândurile liminarii ale cărţii autorul cere mai multă strădanie pentru sesizarea punctului nevralgic, pentru cunoaşterea şi descifrarea exactă a sufletului omului modern, cu întreaga claviatură a aspiraţiunilor şi exigenţelor lui. Evanghelia lui Hristos trebue propovăduită în lumina actualităţii, cu metode noui, trainic potrivite cerinţelor vremii: metode cari dau precădere inimii, dar nu omit nici raţiunea. Numai astfel se va putea ajunge la asanarea decăderii morale şi indiferentismului religios.

Mai departe, cartea jalonează drumul ce duce spre ostrovul verde al deplinei înseninări, spre idealul nostru deapururi neperitor: Dumnezeu. Omul modern este în căutarea unui piedestal care să nu se clatine. Se cramponează de repere instabile, cu infinită nostalgie, cu desnădejde dusă uneori la paroxism. Experimentează cu sete concepţiile de viaţă pe cari i le furnizează filosofia, literatura, arta, ştiinţele etc.

Toate aceste firave zămisliri ale minţii omeneşti, cu eflorescenţă de o clipă, se apropie de noi adeseori cu şerpuiri de încântătoare odaliscă, întunecându-ne zarea cerului şi calea adevărului. Pe vastul fundal al concepţiilor de viaţă se proectează o singură concepţie, suverană, armonică şi cu tărie de adevăr irecuzabil: concepţia de viaţă religioasă creştină. Numai pe această concepţie ne putem crea platformă de ascensiune veridic spirituală şi turn de veghe spre cele veşnice.Numai prin acceptarea integrală, fără reticenţe, a învăţăturii Mântuitorului, şi traducerea în fapt a supremelor comandamente pe cari le cuprinde aceasta învăţătură, putem să ajungem acolo unde ne poartă dorul chemărilor noastre superioare, pe culme, la fericirea după care însetează sufletul nostru.

Traducerea este făcută într'o limbă avântată, cu puternice rezonanţe lirice, pe-alocuri frumoasă ca o reverie pastorală.

V. SAMARITEANU

MERINDE PENTRU SUFLETELE CREDINCIOSE, predici la toate Duminecile anului bisericesc, de *Dr. Andrei Buzdug*, profesor la Acad. teologică ort. rom. din Cluj. Tipografia „Astra", Cluj 1933, 246 pagini, 100 Lei.

Astăzi, când se simte tot mai mult necesitatea propoveduirii cuvântului Evangheliei, cărţile de predici bune sunt aşteptate de preoţi cu multă sete. In rândul acestora trebue înşirat şi volumul de predici al Părintelui Dr. A. Buzdug. Autorul, profesor de omiletică la Academia tologică din Cluj — şi distins predicator „cu-

noscând mizeria dela sate, greutățile pastorale și curentele protivnice, cari le întâmpină azi preoții noștri și mai ales lipsa manualelor omiletice din bibliotecile parohiale", s'a văzut îndemnat să pună la îndemâna preoților aceste predici, pentru „a fi un razim în lupta grea ce o desfășoară", cum însuși mărturisește în prefață. Aceste predici sunt izvorâte din postulatul cuvintelor Apostolului Pavel: „Amar mie de nu voi binevesti".

Predicile, scrise în o limbă ușoară, poporală, pe înțelesul tuturora, presărate cu o mulțime de asemănări și pilde, se caracterizează printr'o deosebită căldură, cu care autorul se adresează sufletelor credincioșilor pentru a le povățui pe calea vieții cu adevărat creștinești și astfel a le duce la mântuire. Cetind cu atenție aceste predici cucernicii preoți vor găsi în ele „merindea necesară pentru sufletele credincioase". V. N.

In tipografia diecezană din Caransebeș a apărut cartea „MANUAL DE TIPIC" cuprinzând serviciile dumnezeești din postul sfintelor Paști, întocmit de *Constantin Vladu* profesor de Tipic și Cântare la Academia teologică din Caransebeș.

Scopul acestui manual este a înlesni studenților în teologie precum și preoților tineri aplicarea tipicului la toate serviciile din postul cel mare.

Pe-o extindere de 365 pagini în 15 capitole, acest manual de Tipic, cuprinde serviciile divine, începând cu Vecernia primei Dumineci din post, (a lăsatului de brânză) și încheind cu Catavasiile propriu zis ale Triodului. Deci am putea-o numi și Cartea cultului divin din periodul Triodului, cu toate serviciile lui mai complicate.

Autorul a săvârșit o lucrare folositoare ocupându-se cu această parte mai grea a serviciilor din sfântul post.

Aproape în fiecare capitol se arată amănunțit rolul preotului cât și al cântărețului, nu numai în ceeace spune, ci și în ceeace trebue să facă. Deosebită atenție dă mai ales preotului.

Acest Tipic este o carte foarte bună atât în mâna preotului cât și a cântărețului, putându-se urmări unul pe altul în activitatea ce au să o îndeplinească împreună.

La diferitele servicii, întreaga rânduială este scoasă și aranjată din cărțile rituale: Octoihul mic, Ciaslov, Triod și Liturghier, având pentru a anumită slujbă tot ce e necesar la un loc, fără a le căuta în pripă și de multe ori, fără pricepere prin diferite cărți.

Tipicul — în genere — prezintă unor tineri greutăți, probabil din cauză că diferitele cântări și imne sunt presărate prin cărțile rituale și nu se găsesc strânse la un loc, lucru, altcum foarte greu de realizat.

In cazul de față, modelele înșirate sunt pe deplin reușite.

Manualul dlui profesor Constantin Vladu aduce deci foloase practice studiului tipicului din periodul Triodului şi-l recomand cu toată căldura studenţimei noastre teologice.

Ca formă exterioară încă se prezintă bine. Are tipar frumos asemănător cărţilor rituale, legătură bună, trainică şi hârtie de prima calitate. Costul unui exemplar este 180 Lei.

C. POPA

Al. Lascarov-Moldovanu: „MAMINA", roman. Ed. „Cugetarea" Bucureşti 1934. Pagini 219. Lei 50.

Neobositul scriitor creştin Al. Lascarov-Moldovanu, a dat la lumina zilei un nou roman „Mamina". Acţiunea romanului se împleteşte în jurul unei familii, cuib de fericire. Irinuca eroina principală, în primăvara vieţii îşi făureşte'n visuri de aur viitorul ei, alături de un bărbat ideal. In calea ei se iveşte Ian. Se căsătoresc amândoi. Firul vieţii lor cu suferinţele şi bucuriile ei se deapănă într'o atmosferă patriarhală la moşia lor dela ţară. Amândoi sunt o viaţă, trăesc unul pentru altul. In focul iubirii lor toate asperităţile individuale s'au purificat. Rând pe rând Dumnezeu le dărueşte cinci copii, dintre cari Gri moare ca erou în răsboiul mondial, iar Irinel în floarea vieţii ca un mugur de primăvară. Irinuca pe care fetiţa ei Irinel a botezat-o Mamina, este chipul ideal al soţiei credincioase şi al mamei devotate. Intreg romanul este o apologie a vieţii familiare petrecută în cea mai desăvârşită armonie creştinească. Respiră din el o atmosferă de sănătate sufletească ce-ţi sugerează hotărâri eroice. „Mamina" dlui Al. Lascarov-Moldovanu, este romanul iubirii şi-al eroismului de mamă.

I. FAUR

Ştefan Meteş: LĂMURIRI NOUĂ PRIVITOARE LA REVOLUŢIA LUI HORIA. Sibiu 1933. Tipografia Arhidiecezană. Lei 50.

Eroii şi mucenicii neamului nostru n'au avut fericirea ca viaţa şi gloria lor să fie scrise în paginile vaste ale cronicelor timpului. N'au îngăduit-o vremile pline de zângănitul armelor. Figura lor însă s'a scris în slova neştearsă a sufletului. Pentru aceea s'au înşelat duşmanii noştri când au crezut că având aceste mărturii, le vor şterge memoria din suflet. Dacă n'ar fi nici mărturiile străine — cari vorbesc despre acest neam de eroi — tot i-ar mărturisi pământul plămădit cu sângele lor. Acum când istoricii ne descriu, pe baza documentelor, eroismul lor neîntrecut, figura lor se proectează simultan şi din sufletul nostru în afară.

Despre Horia şi răscoala lui contra nobilimii maghiare asupritoare s'a scris mult, în toate genurile, se va mai scrie încă şi poate tot nu va fi în stare scrisul să-l prezinte în toată frumuseţea caracterului său.

Cartea Păr. Meteş cuprinde interesante date nouă din epopeea lui Horia. Situaţia materială grea a iobagilor români din veacul al

XVIII, descrisă de călători germani, e primul mobil al isbucnirii revoluţiei. Al doilea factor tot atât de important în deslănţuirea ei, a fost de ordin sufletesc. Dacă cele materiale mai pot fi supuse necesităţii şi robiei, sufletului nu i se poate răpi credinţa şi libertatea. A exprimat acest adevăr aşa de frumos ţăranul din Hunedoara în răspunsul dat Crăesei: „Dar nu am decât un singur suflet pe care eu îl păstrez pentru Dumnezeu din cer şi nici o putere omenească nu-l poate îndoi".

Partea a doua e consacrată rolului pe care l-au jucat preoţii ortodocşi în revoluţia lui Horia (pag. 11—52). Un lanţ nesfârşit de conducători, de mărturisitori şi de martiri ai credinţii s'au ridicat din rândurile preoţilor. „Preoţii români, îndeosebi schismaticii, au fost factorii şi instrumentele principale ale revoluţiei", spune un catolic ungur.

Ca un izvor, în faţa apelor căruia nu se putea opune nici înălţimea Carpaţilor, venea ajutorul din Principate pentru ardeleni. Dacă el nu se vedea uneori, n'a existat însă timp când el să nu fi fost. Preoţii români sfinţiţi în Principate erau, pe lângă ciobanii călători, purtătorii acestui ajutor.

Un ultim capitol îl formează acela al legăturilor lui Horia cu „Frăţia de Cruce" din Viena. Pe baza documentelor autorul vorbeşte despre existenţa unei societăţi secrete în Viena, ai cărei membri erau români. Aceştia, întruniţi în fiecare an, lucrau din răsputeri pentru susţinerea românilor. Ei au avut legături şi cu Horia.

Acesta e un scurt rezumat al cărţii Dlui Meteş, care merită să fie cetită de orice intelectual român.

V. COMAN

I. Lupaş: CRONICARI ŞI ISTORICI ROMÂNI DIN TRANSILVANIA, 2 volume, Craiova, „Scrisul românesc", (colecţia: *Clasicii români comentaţi,* ce apare sub îngrijirea dlui profesor universitar N. Cartojan).

Insufleţit ca totdeauna de grija nobilă de-a folosi istoria ca instrument de educaţie a tinerelor generaţii, aşa cum concepeau această îndeletnicire a spiritului omenesc înţelepţii cronicari ai vremurilor de odinioară, eminentul istoric dela Universitatea clujană strânge în aceste două volume pagini alese din cronicarii şi istoriografii români din Transilvania pentru a fi puse la îndemâna tuturor.

Incepând dela primul cronicar român din veacul XV şi până în pragul zilelor noastre tot ce-i mai înălţător ca gândire, ca învăţătură morală, ca sentiment patriotic, mai armonios ca stil, mai vioiu ca spirit, ne e prezentat ca într'un frumos covor, a cărui unitate de ton o dă conştiinţa naţională şi năzuinţa de-a revendeca pentru neamul nostru cinstea şi dreptul cari i se cuvin în baza originii şi calităţilor sale.

Trecutul privit prin izvoarele acestea nu mai e un plan carbonificat, abstract, de care ştii multe date pe de-a rostul dar nu-l în-

tuești în realitatea lui pulsând de viață omenească, ci începe să se mişte în hainele lui cari azi ne par cam greoae, să se coloreze de sângele pasiunilor, credințelor şi ideilor lui pe cari le exprimă stângaci şi cu penibile ocolişuri, dar cu atât mai masiv. Şi e sigur că din aceste pasiuni, credințe şi idei, din experiențele bătrânilor noştri atât de realişti şi atât de idealişti, putem învăța şi noi — în uşurătatea şi superficialitatea noastră — multe; mult stil, mult caracter, multă tărie, metafizică, tărie în credință şi atitudini.

Care-i mai interesant din cei 58 de cronicari şi istoriografi din cari ne dă pagini de antologie aceste două volume? Din care să cităm? Intrebarea e grea. Fiecare e interesant în felul lui şi am vrea să cităm din toți câte ceva.

Cartea ne dă şi chipurile celor mai mulți dintre cronicari şi istorici: pe al lui Gheorghe Brancovici, pe al lui Radu Tempea, Gheorghe Şincai, Petru Maior, Damaschin Bojâncă, Eftimie Murgu, Al. Papiu Ilarian, Timotei Cipariu, Episcopul Nicolae Popea, Aug. Treboniu Laurian, Ioan Puşcariu, Dr. Ioan Crişan etc. etc.

In întroducerea intitulată: Desvoltarea istoriografiei române din Transilvania în sec. XV—XIX (vol. I, pg. III—XXXIX), autorul deapănă, cu mare talent de povestitor şi de mag ce învie morții, ştiri despre personalitățile cronicarilor ardeleni, despre împrejurările în cari s'a desvoltat istoriografia ardeleană, mobilul şi năzuințele ei; pentru timpul mai nou expunerea se lărgeşte, se înalță la o perspectivă de privire totală, devenind aproape o sinteză a vieții culturale a Ardealului.

Ambele volume (500 pg. total) la un loc costă 100 Lei; pentru o hrană sufletească de durată, pentru o carte din care culegi atâtea şi care trebue să-ți stea pururea aproape, editura craioveană se vede că şi-a propus să făptuiască o operă de binefacere, răspândind în cercurile largi, pe preț derizoriu, cele mai de seamă monumente ale scrisului clasic românesc. Dr. D. STĂNILOAE

VIAȚA ILUSTRATĂ, revistă de familie. Director *Nicolae Colan*. Anul I Nr. 1 Martie 1934. Abonamentul pe an 200 Lei, pe o jumătate de an 100 Lei, un număr 20 Lei. Redacția şi administrația Sibiu, Academia „Andreiană".

In 1907, când apărea *Revista Teologică*, printre clerul şi mirenii Ardealului a fost o adevărată revoluție. Preotul la molitvelnic, — era lozinca vremii. Aproape nimeni nu-şi putea închipui pe atunci viața românească altfel, decât în forma ei tradițională şi patriarhală. *Sate şi preoți* şi nimic mai mult. Dar intuiția clară şi justă a ctitorului *Reviste Teologice*, a I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae*, a văzut adevărul şi dela nici un sacrificiu nu s'a dat înapoi în lupta pentru triumful ideii. Timpul, *marele judecător*, a verificat mereu şi a dat toată dreptatea ierarhului prevăzător.

Astăzi familia Revistei Teologice este mare şi cinstită. Din rădăcina ei au ieşit vlăstare după vlăstare: „Biblioteca bunului creştin", „Lumina Satelor", „Oastea Domnului", Colecţia „Problemele vremii" şi mai nou publicaţiile seriei teologice şi didactice.

După o evoluţie continuă de 24 ani, în familia Revistei răsare o nouă bucurie, — o soră, care complectează fericit cadrul de muncă fecundă a Bisericii ardelene: *„Viaţa Ilustrată"*.

„Viaţa Ilustrată" este revista ideală de familie, în felul „Luceafărului" de odinioară, care aduce în casele noastre, bântuite de toate duhurile necurate şi năravurile rele, — credinţa şi pacea, farmecul cinstei şi atmosfera de nevinovată bucurie şi fericire. Ingrijit tipărită şi frumos ilustrată a pornit la drum cu arhiereasca binecuvântare, ca să restabilească în familie concepţie creştină despre lume şi om. Misiune grea, dar alta mai frumoasă nu este.

Primul ei număr a întrecut toate aşteptările. Iţi este drag să-l citeşti şi să te desfătezi cu privirea la imaginile lui. Revista, — pornită pe linia tradiţiei, sub semnul lui Şaguna, prin cuvintele părinteşti şi dela prietini, cu figuri din galeria marilor români, cu începutul unei piese de teatru, despre F. O. R. şi despre viaţa studenţească, cu întâmplări dela noi şi dela alţii, viaţa veselă, — arată dela început limpede *stilul* arhitectonic, *sensul* şi *scopul* ei în zidirea conştiinţei naţionale, ortodoxe.

Primul articol este semnat de I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* prin care împărtăşeşte directorului revistei binecuvântarea arhierească, şi exprimă dorinţa, ca revista să cultive *armonia sufletească* printr'o credinţă luminată şi vie, care „oferă sufletului punctul arhimedic pentru fixarea echilibrului său în mijlocul ispitelor ei şi a chinurilor scepticismului".

Urmează *Predoslovia* directorului N. Colan, în care îşi spovedeşte gândurile cu cari trimite *la drum* Viaţa Ilustrată. Intr'un articol sintetic formulează vrerea, ca V. I. să fie o revistă creştină, în care să găsească hrană pentru suflet şi desfătare pentru ochi, — şi tata şi mama şi copiii, în care scop revista „va căuta să coboare duhul credinţei strămoşeşti în viaţa particulară şi obştească a neamului, să zidească, prin pilduiri şi îndemnuri, caractere creştineşti şi româneşti din fiii neamului nostru".

Articolul următor *Biserica şi Naţiunea,* de o excepţională valoare, cuprinde un admirabil raport între Biserica ortodoxă, catolicism şi protestantism. Relevă neputinţa catolicismului de a se putea adapta necesităţilor de viaţă naţională a popoarelor, — convulsiunile şi ereziile protestantismului, faţă în faţă cu Ortodoxia care reprezintă sinteza sufletului şi a geniului nostru naţional.

Semnează o *scrisoare* P. S. Episcop Roman, în care fericeşte iniţiativa de a încălzi inima familiei printr'o revistă ilustrată. Prea Sfinţitul Grigorie al Aradului publică articolul „Familia în slujba tradiţiilor neamului", în care urează revistei să ducă în familie voia

lui Dumnezeu şi prin ea să asigure trăinicia tradiţiilor sfinte ale neamului românesc.

Gr. T. Marcu semnează o perlă literară — „Urare", prin care doreşte Vieţii Ilustrate viaţă lungă şi seceriş bogat. Pentru frumseţea ei citez aci, la întâmplare, strofa ultimă:

> Dea Domnul Sfânt să izbuteşti
> Un soare nou s'aduci în ţară.
> In case cânt de primăvară
> Şi'n suflete să risipeşti
> Gând şi simţiri cereşti.

De aci încolo cuprinsul variază dela teatrul Certurile spun de V. Papilian, la poezia Primăvara de I. Al Bran-Lemenyi, la cuvântarea de o clasică frumseţe a dlui Oct. Goga la moartea lui Vasile Goldiş. Publică un articol despre Sănătatea sufletească păr. prot. St. Cioroianu; despre Emanuil Gojdu, Dr. D. Stăniloae. Urmează Din trecutul revistelor de familie de H. P. Petrescu; Prof. I. Cantacuzino de Dr. G. Preda; F. O. R. de Tr. Scorobeţ; Tineretul şi Frăţia Ortodoxă de V. Coman şi In Germania de azi de Gr. T. Marcu. Cronica literară face dări de seamă despre cărţile Doctorul Taifun de G. Galaction, Cataclismul anului 2000 de D. V. Ienciu şi Europolis de J. Bart, semnate de P. Drăghici şi L. Bologa.

Pe cât de bogată şi variată este revista şi cuprinsul materialului, tot pe atât de elegant este înfăţişată prin varietatea şi claritatea fotografiilor ei alese cu vădită cuminţenie. In timp ce unele reviste ilustrate se îneacă în mulţimea fotografiilor şi a materialului din domeniul senzaţionalului decadent şi prea adeseori pornografic, Viaţa Ilustrată este curată şi cinstită şi „frumoasă ca o zi de Mai".

Desigur tot meritul şi toată lauda se cuvine directorului ei, dlui *Nicolae Colan,* rectorul Academiei „Andreiane" şi directorul Revistei Teologice. Cine-l cunoaşte mai de aproape ştie că nota esenţială a sufletului său este seninătatea. Este senin la înfăţişare, plăcut la vorbă, cu vrăji şi însuşiri cronicăreşti, limpede şi sănătos la scris şi in toate manifestările multiple ale personalităţii sale, care se revarsă în ogorul Bisericii, ca unda cristalină a unui izvor de munte.

Intr'o mână cu Revista Teologică, într'alta cu Viaţa Ilustrată, — cu una împrăştie hrană clerului, cu alta familiei tuturor intelectualilor, mai ales membrilor F. O. R.-ului, — d-sa îşi risipeşte cu entusiasm sincer munca şi darurile cu cari l-a înzestrat Dumnezeu, pentru înflorirea şi prosperarea Bisericii. Incât credem că puţine cuvinte de respectuos omagiu la adresa d-sale, cu prilejul apariţiei primului număr din Viaţa Ilustrată, nu însemnează nici lipsă de modestie nici de obiectivitate.

Pr. IL. V. FELEA

CRONICĂ

† VASILE GOLDIŞ. In 10 ale lui Februarie a. c. s'a stins din viaţă încă un martor şi făuritor al vremilor de isbândă naţională. Viaţa lui Vasile Goldiş s'a depănat într'o legătură organică cu a poporului din Ardeal, în timpul unor vremi de mari răspunderi şi hotărâtoare atitudini. Fiu de preot, chemat anume să fie crainic al isbânzii noastre, s'a născut la 1862, în Seleuş, judeţul Arad. După urmarea şcoalei primare şi mai ales a poveţelor din familie cu un accentuat duh creştinesc, a trecut la liceul din Arad. Mai apoi a făcut literile la universităţile din Budapesta şi Viena, luându-şi ca specialitate istoria universală şi limba latină. Terminându-şi studiile a ocupat catedra de profesor în Caransebeş, mai apoi în Braşov (unde a stat 12 ani), descifrând din rostul vremii tinerelor vlăstare ale neamului de atunci răspunderea misiunii lor. Până la răsboiu a fost pe toate terenele pregătitorul zilelor mari. I-a fost dat străjerului şi animatorului ideii naţionale să fie martor al vremilor de isbândă ale neamului. La 1 Decemvrie 1918 se face exponentul dorinţii de veacuri a poporului de-a se uni cu ţara mamă. Discursul său manifest, o perlă de oratorie, îl vădeşte ca pe un iscusit „Codificator al vieţii populare", cum l-a numit dl O. Goga. Indată după răsboiu în 1923 e chemat să ia conducerea Asociaţiunii „Astra" slăbită în urma răsboiului, când energiile naţionale au fost chemate pe alte fronturi. Timp de 9 ani s'a arătat ca un înţelegător al sufletului poporului conducând şi direcţionând Asociaţia cu multă înţelepciune. A mai deţinut funcţia de secretar consistorial, unde a lucrat cu toată dragostea pentru interesele Bisericii. A fost în 1919 ministru de stat, iar în 1926 a condus departamentul Cultelor.

Activitatea lui V. Goldiş e complexă. Spiritul său cu energii de vulcan s'a manifestat pe toate terenele de activitate ale vieţii publice. Vasile Goldiş a fost luptătorul naţionalist, omul politic de-o structură superioară, cărturar de elită, ziarist destoinic şi cu putere de convingere. El a fost profesorul conştient de menirea lui şi fiul devotat al Bisericii sale strămoşeşti.

Pentru toate acestea cu pioasă recunoştinţă şi adâncă admiraţie ţara l-a însoţit pe drumul din urmă cu funerarii naţionale. Serviciul l-a oficiat I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae în sobor arhieresc. Lângă sicriul defunctului, în faţa unei mulţimi de intelectuali şi ţărani, au rostit cuvântări I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, P. S. Dr. Gr. Comşa, dl O. Goga, dl I. Lupaş, dl Alex. Lapedatu, dl Dr. Gh. Preda, dl V. Stanciu şi dl A. Crişan şi alţii — zugrăvind figura de mare român a ilustrului defunct. — Bunul Dumnezeu să-l aşeze cu drepţii.

RECTIFICĂRI BUGETARE. Asociaţia clerului „A. Şaguna" a trimis dlui ministru-preşedinte, ministrului instrucţiunii şi al cultelor, precum şi ministrului de finanţe următoarea adresă în chestia rectificărilor bugetare ale Bisericii:

Domnule Ministru, Vă este cunoscută, desigur, situaţia de umilitoare inferioritate bugetară în care se găseşte Biserica Ortodoxă Română nu numai faţă de nevoile ei cele mai elementare, ci şi faţă de cultele minoritare din cuprinsul ţării. Aceasta situaţie este intenabilă, fiindcă este profund de nedreaptă şi fiindcă pe urma ei Instituţia sacră nu are putinţa de a-şi împlini integral datoria de ocrotitoare a sufletului neamului românesc.

De aceea vă rugăm stăruitor, Domnule Ministru, să binevoiţi a remedia această stare prin bugetul anului viitor. Vă rugăm anume să luaţi măsurile cuvenite, pentruca:

1. Să se desfiinţeze cele două curbe speciale aplicate salariilor preoţeşti peste curbele aplicate salariilor celorlalţi funcţionari publici.
2. Preoţii noştri să fie salarizaţi conform gradului lor de pregătire, deci după criteriul care se aplică şi la ceilalţi funcţionari.
3. Să se reînfiinţeze toate posturile eclesiastice cari au fost înscrise în bugetul anului 1930, cu toate drepturile lor bugetare.
4. Gradaţiile consilierilor eparhiali să se înscrie în bugetul nominal al fiecăruia şi nu în bugetul global.
5. Să se acorde diurna cuvenită tuturor protopopilor noştri, aşa cum li se acordă protopopilor greco-catolici. Căci astăzi Statul plăteşte 75 de protopopi uniţi pentru biserica greco-catolică din Ardeal, câtă vreme pentru Biserica Ortodoxă din Ardeal, cu credincioşi mai mulţi, Statul nu plăteşte decât numai 28 de protopopi, în loc de 83 câţi sunt. Astfel un protopop unit primeşte o diurnă lunară de 2250 Lei, iar un protopop ortodox o diurnă de 750 Lei.
6. Să se acorde cota de 1/9 din salariile preoţeşti pentru alimentarea fondului de pensii al preoţilor din Ardeal.
7. Să se bugeteze parohiile vacante pentru a se putea întregi la timp şi pentruca să poată fi remuneraţi administratorii lor.
8. Să se bugeteze cântăreţii bisericeşti din Ardeal cari au diplomă dela vre-o şcoală de cântăreţi.
9. Să se ia în buget o sumă potrivită pentru ajutorarea preoteselor văduve şi a orfanilor de preoţi, cu pensiuni derizorii.
10. Să se bugeteze o sumă corespunzătoare pentru zidiri de biserici şi case parohiale, măcar pe seama preoţilor din ţinuturile foarte sărace.
11. Să se reînfiinţeze posturile de spirituali la Academiile teologice şi cele de secretari la aceleaşi Academii, ca la Academiile greco-catolice.
12. Să se recunoască Academiilor teologice dreptul de a libera diplomă de licenţă, întrucât aceste Academii fac parte din învăţământul

superior, atât prin pregătirea şi activitatea profesorilor cât şi prin pregătirea ce li se dă studenţilor (studenţii intră în Academie cu bacalauret de liceu şi fac 4 ani de studiu). Cerem acest lucru şi pentru motivul că Academiei teologice din Blaj i s'a acordat acest drept.

13. Să se acorde carnete cu reducere pe C. F. R. şi pe seama preoţilor pensionaţi, a preoteselor văduve şi a orfanilor lor, cum se acordă celor din vechiul regat.

14. Să se aplice principiul proporţionalităţii la acordarea ajutoarelor diferitelor culte, având-se în vedere numărul sufletelor, averea ce posed şi nevoile lor reale, conform art. 31 din legea pentru regimul cultelor.

Ne place să credem, Domnule Ministru, că veţi împlini aceste juste cereri ale noastre, remediind astfel o situaţie care nu mai poate dura.

SFÂNTUL Sinod al Bisericii ortodoxe române s'a întrunit, la 1 Februarie c., în sesiune extraordinară. Intre alte chestiuni pe cari le-a rezolvat, amintim alcătuirea unei scrisori pastorale, pe care înaltul for bisericesc a adresat-o poporului credincios pentru împăciuirea spiritelor şi pentru aşezarea unui mai creştinesc duh în viaţa obştească a ţării. Dată fiind importanţa problemei care alcătueşte motivul şi fondul acestei scrisori pastorale, ca şi înalta autoritate a forului dela care purcede, suntem convinşi că gestul sfântului Sinod nu va rămâne fără rod. Şi am dori ca asemenea gesturi să se repete, oridecâteori le reclamă împrejurările.

NECULCE

NOTE ŞI INFORMAŢII

BISERICA sfântului mormânt dela Ierusalim, grav avariată de cutremurul din 1929, când s'a crăpat cupola cea mare, e din nou în primejdie: cum s'a constatat acum de curând, pereţii şi coloanele măreţului monument sunt îngrijorător de vătămaţi. Lucrările pentru refacerea cupolei au început demult după planul făcut de arhitectul englez Harwey, invitat în acest scop de conducerea politică a Ţării Sfinte, imediat după cutremurul amintit. Proaspetele avarii ale Bisericii Sf. Mormânt au determinat Patriarhatul Ierusalimului să ceară concursul specialiştilor greci în restaurarea monumentelor istorice. D-nii A. Orlandos, şeful secţiunii pentru restaurarea monumentelor antice şi Paraschevopulos, profesor la politehnica din Atena şi seismolog au şi plecat în acest scop, în Ţara Sfântă.

-o-

CITESC într'o revistă occidentală un fapt vechiu dar dat în vileag abia în Ianuarie a. c. E vorba de-o nouă ispravă bolşevică. In timpul vizitei pe care a făcut-o la Moscova, în toamna trecută, şeful radical-socialiştilor francezi şi francmasonul sadea Edouard Herriot, a cercetat şi o biserică ortodoxă, unde a asistat la un serviciu divin „oficiat" de cekişti şi membrii ai G. P. U.-lui travestiţi în preoţi şi credincioşi moscoviţi. „Preotul" oficiant nu era decât un iudeu, ca şi „diaconul". După ieşire, cineva din suita oaspelui francez, care observase ceva suspect în timpul „slujbei", se întoarse la biserică şi descoperi încremenit de mirare pe „preot" fumându-şi în tihnă ţigareta, răzimat de Sfântul Altar şi pe „credincioşi" dansând cu o frenezie căzăcească împrejurul sfintelor icoane şi a lumânărilor aprinse. In faţa unui spectacol atât de monstruos, intrepridul francez n'a avut ceva mai bun de făcut decât să se strecoare în toată graba afară. Aşa arată oaspeţilor streini bolşevicii, Rusia: nu ceeace este ci ceeace ei vreau. Mi-ar fi plăcut să-l plimbe puţin pe dl Herriot prin regiunile înfometate ale „raiului bolşevic", unde de curând sovietele au interzis orice acces, chiar ziariştilor, ca să văd dacă le mai cânta osanale, la întoarcere, în impresiile aurite pe care le-a publicat în ziarele ţării sale. Imi răspund tot eu: da! ar fi făcut-o; doar dl Herriot, fost prim-ministru francez, fost şi actual primar al Lyonului, fost şi actual membru „venerabil" al logilor iudeo-masonice etc. etc. are interes să se dee cu vorbe bune pe lângă încăpăţinaţii aceia de bolşevici, cari datorează unui consorţiu francez o sumuliţă de vr'o 400 milioane franci francezi, din cari se înfruptează cu „partea leului" şi proaspătul cântăreţ liric al „minunilor" de progres realizate de regimul

bolşevic. Aci, am ascultat povestindu-se una... GR. T. M.

CONSISTORUL Mitropoliei Ardealului a luat iniţiativa de a convoca nu peste multă vreme un congres al profesorilor dela Academiile noastre teologice.

Ideia este cât se poate de binevenită, fiindcă un asemenea congres ar avea un considerabil număr de probleme de discutat, de adâncit şi de lămurit. El ar avea putinţa să dea autorităţii superioare bisericeşti preţioase indicaţii pentru desăvârşirea organizaţiei acestor şcoale şi pentru unificarea posibilă a ei. Faptul acesta ar înlesni şi circulaţia studenţilor dela o Academie la alta, dându-le putinţa de a face comparaţii şi de a-şi îmbogăţi experienţele.

Congresul ar avea, mai departe, să discute importanta chestiune a învăţământului teologic, a extensiunii şi metodei de predare a fiecărei materii pentru o cât mai temeinică pregătire a viitorului nostru cler.

Dar poate cea mai importantă chemare a acestui congres ar fi să găsească cele mai potrivite căi pentru educaţia morală şi religioasă a studenţilor, pentru zidirea caracterelor de preoţi devotaţi lui Hristos şi idealurilor evangheliei.

Pe lângă cele amintite mai sus un asemenea congres ar înlesni cunoaşterea întreolaltă a profesorilor, cunoaştere din care n'ar putea isvorî decât mai mult elan şi mai multă solidarizare în munca ce-o săvârşesc şi în afară de şcoală.

PRIMESC o emoţionantă scrisoare despre sărbătorirea unui preot, care a împlinit o jumătate de veac în slujba Bisericii. Prietinul mă roagă să nu scriu nici un cuvânt despre acest intim praznic al venerabilului preot, fiindcă l-aş răni în discreţia care i-a caracterizat toată osârdia de până acum.

Cazurile similare nu sunt puţine. Cu atât mai îmbucurător. Citesc, de-o pildă, în „Renaşterea" din Cluj despre o asemenea solemnitate: Venerabilul preot Petru Şeulean din Miheş-Cluj a fost sărbătorit, încă în toamna anului trecut, de întreaga preoţime tractuală, la împlinirea celor 50 de ani de activitate intensă pe tărâmul naţional şi bisericesc deopotrivă.

Bunul Dumnezeu să-i răsplătească ostenelile.

DE câteva zile a scăpat de sub teascurile „Arhidiecezanei" din Sibiu valoroasa lucrare de peste 450 pagini a lui Fr. W. Foerster: *Religia şi formarea caracterului*, în tălmăcirea vrednicilor preoţi I. Negoiţă şi N. Donos. Cartea care a apărut în „Seria didactică" a Tipografiei Arhidiecezane este cea mai temeinică fundamentare a necesităţii învăţământului religios şi a educaţiei religioase şi o strălucită metodică a acestui învăţământ.

In numărul viitor al revistei noastre vom reveni asupra ei mai pe larg.

CONFORMÂNDU-NE tradiţiei pe care am inaugurat-o de patru ani de zile, de a cinsti pe abonaţii revistei noastre în fiecare

an cu câte-o broşură, aducem la cunoştinţa acestora, că în luna viitoare le vom trimite gratuit cartea: *Problema spiritului în cultura contimporană* de *I. N. Lungulescu*, procuror la Curtea de apel din Timişoara. Noua lucrare a dlui Lungulescu va apărea în colecţia „Problemele vremii".

VORBIND despre problema reorganizării Asociaţiei generale a clerului, părintele Al. N. Const. contestase părintelui Dr. Gh. Ciuhandu dreptul de a fi preşedintele Asociaţiei clerului „A. Şaguna", întrucât — spunea Sf. Sa — părintele Ciuhandu, fiind referent eparhial, ar reprezenta în Asociaţie interesele episcopului său şi nu ale preoţilor de mir. Intr'o notă din numărul trecut al „Revistei Teologice" am arătat ciudăţenia acestei păreri, nevăzând — principial — nici o incompatibilitate între slujba de referent eparhial şi între demnitatea de preşedinte al unei societăţi preoţeşti. Şi asta mai ales când e vorba de păr. Dr. Gh. Ciuhandu. In acelaş timp, la sfârşitul notei am spus că nu e delicat să discuţi asemenea chestiuni, cu bănuieli şi insinuări.

Fireşte, eu nu am vrut să supăr pe nimeni. Am dorit să rectific numai un anumit fel de a discuta. Ci iată, că prietenul meu Al. N. Const. s'a supărat totuşi. Căci numai dintr'o supărare a putut izvorî replica pe care a dat-o în Nr. 4 (15 Febr. 1934) al „Viitorului bisericesc", replică în care Sf. Sa *tot* cu bănuieli şi cu insinuări pleacă la drum. Fiindcă Sf. Sa constată, că eu „deşi laic", sunt secretarul Asociaţiei clerului „A. Şaguna". Deţin deci un post în care „ar fi indicat un preot".

Apoi, bine, Părinte Al. N. Const., de ce te superi pe *mine*, dacă *preoţimea* din Mitropolia Ardealului nu ţine seamă de părerile Sfinţiei Tale în alegerea reprezentanţilor săi? Fiindcă eu am fost *ales* în această slujbă, nu m'am intrus acolo, dupăcum nu m'am intrus în nici una din multele slujbe ce le am şi unde am fost pus de multeori *împotriva* dorinţei mele. Prin urmare, vezi cât eşti de indelicat, ca să nu spun mai mult, când scrii: „Nu credem că d-sa apără situaţia părintelui referent Gh. Ciuhandu — ca preşedinte al Asoc. „Andrei Şaguna" — ca să-şi justifice postul său într'o asociaţie profesională!"

Dar, cu acest „nu credem" lucrul e mai complicat. In loc de comentar la el, eu îţi spun o anecdotă: Doi evrei s'au întâlnit la gara din Colomea. Intre ei s'a desfăşurat următorul dialog:

— Incotro, Moriţ?

— La Lemberg.

— Acum, eu ştiu că tu te duci la Lemberg. Dar tu îmi spui că te duci la Lemberg, pentruca eu să cred că te duci la Cernoviţ. Prin urmare de ce mă minţi?

Cât despre sfatul pe care mi-l sugerezi, de a nu mă amesteca în lucruri cari nu mă privesc personal, regret că nu ţi-l pot urma. Fiindcă orice chestiune care priveşte Biserica şi pe slujitorii ei, mă priveşte şi pe mine — personal.

Sper că ne-am înţeles. N. C.

BIBLIOGRAFIE

REVISTE

— Fântâna Darurilor, revistă de cultură creştină, Bucureşti, anul VI, Nr. 20, 1934.

— Hotarul, revistă literară şi culturală. Arad, anul II. Nr. 2, 1934.

— Luminătorul, revista bisericii din Basarabia. Chişinău, anul al 67-lea, Nr. 2, 1934.

— Cronica Romanului, revista clerului eparhial. Roman, anul XI, Nr. 2, 1934.

— Misionarul, revista lunară a misiei ortodoxe române. Chişinău, anul VI, Nr. 2, 1934.

— Lálki Pásztor, (revistă de predici, protestantă). Zalău, anul XIV, Nr. 2, 1934.

— Arhivele Basarabiei, revistă de istorie şi geografie. Chişinău, anul V, Nr. 4, 1933.

— Biserica ortodoxă română, revista Sf. Sinod. Bucureşti, anul 51, seria III, Nr. 710, 1933.

— Mitropolia Moldovei, foaie oficială a arhiepiscopiei Iaşilor. Iaşi, anul X, Nr. 2, 1933.

— Isvoraşul, revistă de muzică, artă naţională şi folklor. Bistriţa, Mehedinţi, anul XIII, Nr. 2, 1934.

— Păstorul ortodox, revista lunară a societăţii „Frăţia" a clerului din eparhia Argeşului. Piteşti, anul XV, Nr. 2, 1934.

— Raze de lumină, revista studenţilor în teologie. Bucureşti, anul VI, Nr. 1, 1934.

— Lumina creştinului. Iaşi, anul XX, Nr. 2, 1934.

— Viaţa monahală, revistă religioasă ilustrată, Iaşi. Anul II. Nr. 2, 1934.

— Renaşterea, revistă de cultură creştină, Craiova. An. XIII. Nr. 2, 1934.

— Muncă şi credinţă, curierul parohiei Belvedere, Bucureşti. Anul II. Nr. 1, 1934.

— Viitorul, revistă bisericească şi didactică, Bucureşti. Anul XXI. Nr. 2, 1934.